

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
А. Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университеті
Азаматтық құқық және іс жүргізу кафедрасы

Г.А. Макубаева

КӘСІБИ ҚАЗАҚ ТІЛІ

Оқу-әдістемелік құрал

Қостанай, 2018

УДК 811.512.122

ББК 81.63.24

М 15

Авторы:

Макубаева Гульвира Абилкаировна, азаматтық құқық және процесс кафедрасының аға оқытушысы

Рецензенттер:

Нурмагамбетов Рашид Габитович, ЖБ ФМББМ ЧелМУ кафедрасының профессоры, PhD докторы, ассоциирленген профессор

Турлубеков Батырхан Салимович, А. Байтұрсынов атындағы ҚМУ заң факультетінің деканы, заң ғылымдарының кандидаты, профессор

Хакимова Гульнара Еркеновна, А. Байтұрсынов атындағы ҚМУ азаматтық құқық және процесс кафедрасының меңгерушісі, заң ғылымдарының кандидаты, доцент

Макубаева Г.А.

М 15 Кәсіби қазақ тілі. Оқу-әдістемелік құрал. – Қостанай: А. Байтұрсынов атындағы ҚМУ, 2018 – 80 б.

ISBN 978-601-7955-76-2

Оқу-әдістемелік құралға қазақстандық құқықтың жетекші салаларының негізгі ережелері, сондай-ақ пәннің әр тақырыбы бойынша түрлі жаттығулар, бақылау сұрақтары мен тестік тапсырмалар кәсіби қазақ тілінде берілген. Мұнда азаматтық-құқықтық және қылмыстық-құқықтық ғылымдарының ұғымдық аппаратын зерттеуге, заңи тілдің терминологиясын және тілдік оралымдарды меңгеруге ерекше назар аударылған.

«Құқықтану» мамандығы бойынша оқитын студенттерге арналған; одан бөтен, жоғары оқу орындарының оқытушыларымен заңгерлерге кәсіби қазақ тілі бойынша сабақ өткізген кезде пайдалануға болады.

УДК 811.512.122

ББК 81.63.24

М 15

А. Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университетінің Оқу-әдістемелік кеңесімен бекітілген және баспадан шығаруға ұсынылған, «21» 02.2018 ж., хаттама № 1

ISBN 978-601-7955-76-2

©Костанайский государственный университет им. А. Байтұрсынова
© Макубаева Г.А., 2018

Мазмұны

Кіріспе.....	4
1 Тақырыптар бойынша жаттығулар кешені.....	6
1.1 Мемлекет және құқықтың пайда болу теориялары.....	6
1.2 Конституциялық құқық негіздері.....	12
1.3 Азаматтық құқық негіздері.....	16
1.4 Құқық бұзушылық.....	20
1.5 Қылмыс сипаты. Қылмыс және оның түрлері. Жасөспірімдер арасындағы қылмыс.....	25
1.6 Сот жүйесі.....	31
1.7 Еңбек құқығының негіздері.....	34
2 Тақырыптар бойынша өзін-өзі тексеруге арналған тестілік тапсырмалар.....	40
2.1 Мемлекет пен құқықтың пайда болу теориялары.....	40
2.2 Конституциялық құқық негіздері.....	44
2.3 Азаматтық құқық негіздері.....	48
2.4 Құқық бұзушылық. Қылмыс сипаты.....	50
2.5 Қылмыс және оның түрлері. Жасөспірімдер арасындағы қылмыс.....	53
2.6 Құқық қорғау органдары.....	57
2.7 Сот жүйесі. Қылмыстық сот процесінің қатысушылары.....	61
2.8 Азаматтық процестің қатысушылары.....	64
2.9 Қылмыстық-процестік құқығы ұғымы және негіздері.....	68
2.10 Отбасы құқығы. Еңбек құқығының негіздері.....	69
3 Тестілік тапсырмаларға арналған кілттер.....	77
Қорытынды.....	78
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	79

Кіріспе

В профессиональной деятельности юриста язык и речь занимают особое место. Ведь юрист – это правовед, а право – это совокупность устанавливаемых и охраняемых государством норм, регулирующих отношения между людьми в обществе. Формируя и формулируя правовые нормы, охраняя их в различных процессуальных актах, юрист должен безупречно владеть нормами языка. И именно поэтому данное пособие имеет своей главной целью формирование коммуникативной компетенции будущего юриста, способного решать средствами государственного языка актуальные задачи общения в различных сферах своей профессиональной деятельности.

Настоящее пособие предназначено для студентов высших учебных заведений, обучающихся специалистов в сфере юриспруденции. Пособие подготовлено в целях осуществления правоведом своей профессиональной деятельности на государственном языке, с помощью изучения научной, познавательной литературы в сфере юриспруденции, освоения терминологии юридического языка и часто используемых речевых оборотов.

Комплекс упражнений в пособии составлен в соответствии с рабочей учебной программой дисциплины «Профессиональный казахский язык» для студентов специальности «5В030100 – Юриспруденция» в основу которого положен тематический принцип, чем и обусловлено его содержание и композиционные особенности.

Цель учебно-методического пособия – формирование коммуникативной компетенции специалиста, способного решать средствами государственного языка актуальные задачи общения в различных сферах своей профессиональной деятельности.

Основная задача пособия направлена на овладение студентами коммуникативной компетенцией, которая позволит пользоваться профессиональным казахским языком в различных областях юриспруденции, научной и практической работе, а также для самообразовательных и других целей. Кроме того, задачи пособия направлены на то, чтобы способствовать углублению и закреплению знаний, полученных студентами на практических занятиях и в ходе самоподготовки; развивать у студентов способность к творческому, самостоятельному анализу учебной и нормативной литературы; вырабатывать умение систематизировать и обобщать усвоенный материал, критически оценивать его; формировать и укреплять навыки практического применения своих знаний, аргументированного, логического и грамотного изложения своих мыслей; прививать студентам навыки комплексного системного подхода к изучению и применению норм права; служить материалом для самопроверки при изучении и закреплении отдельных тем и отраслей права на государственном языке.

Предлагаемое пособие по курсу «Профессиональный казахский язык» представляет собой междисциплинарную область знаний, включающую в содержание казахский язык в коммуникативно-дискурсном аспекте, основы

профессии и специальности, а также культуру деловой коммуникации. По своей структуре оно представляет собой тексты, упражнения и тестовые задания по дисциплине «Профессиональный казахский язык», необходимость издания которого обусловлена введением новых образовательных стандартов, предусматривающих изучение названной дисциплины обучающихся всех специальностей университета.

1 Тақырыптар бойынша жаттығулар кешені

1.1 Мемлекет және құқықтың пайда болу теориялары

1-ші тапсырма

а) мәтінді оқып шығыңыз;

ә) мәтінге арналған сұрақтарға жауап беріңіз;

б) мәтіннен бейтаныс сөздермен жұмыс жасаңыз, аударыңыз, мағынасын ұғып алыңыз.

«Мемлекет пен құқықтың пайда болу теориялары»

Мемлекет өзінің пайда болу сәтінен бастап саяси ойлар тарихында бірнеше рет тұжырымдалып, адамзат тарихының түрлі кезеңдерінде мемлекеттің белгілі бір қасиеттері мен функциялары алдыңғы қатарға қойылып отырды. Мысалы, Аристотель мемлекетті сананың, әділеттіліктің, сұлулық пен жалпы игіліктің бет келбеті деп есептеді. Ол адамды «саяси жануар» ретінде қарастырып, «адамды өз өмірінің мәнін мемлекеттен тауып, жаратылғандардың ішінде ең мықтысы» деп санайды. Керісінше, ағылшын ойшылы Т. Гоббс мемлекетті Левиафанмен, яғни Библияда суреттелген құбыжыққа теңестірді: «Оның аузынан жалыншылар шығып, от шоқтары атылып жатыр. Оның мұрын тесіктерінен түтін шығып жатыр. Оның дем алысы көмірлерді ыдыратып, аузынан жалын лаулап жатыр. Оның мойнында үлкен күш, құдіреттілік жатыр және оның алдынан қорқыныш жүгіріп отырады».

Еуропалық саяси ғылымда мемлекеттің екі бейнесін белгілеп шығуға болады:

1) халық игілігі үшін пайда болған мемлекетті ұжымдылықтың ерекше түрі ретінде қарастыру;

2) мемлекетті халықтық билік институттарының біртұтастығы ретінде түсіндіру.

Бірінші дәстүр Аристотельден шығады, ол өз кезегінде мемлекетті ерікті және тең азаматтардың қауымдастығы ретінде көрді. Мемлекет саяси қарым қатынастың формасы болып табылады, ал оның негізі ретінде «билік болып табылады. Адам соған байланысты өзіне ұқсас және ерікті адамдарды басқарады».

Ал, Фома Аквинский мемлекетті саяси қоғамдастық деп түсініп, былай айтады; «Қала – мемлекеттің жетілген қоғамдастығы болып табылады». И. Кант мемлекетке осыған сәйкес тұжырымдама жасаған болатын. Оның белгілеуінше, «мемлекет – өздігінен таралып, басқарылатын адамдардың қоғамы». Одан басқа, философтың ескеруінше, «мемлекет құқықтық заңдар негізінде адамдардың бірігуі» ретінде танылады деген.

Кейіннен, он алтыншы ғасырдан бастап, мемлекеттің жаңа тұжырымдамасы пайда болады. Оның дамуы француз ғалымының есімімен Ж. Бодэнмен (1530-1596) тығыз байланысты болып келеді. «Мемлекет жайлы алты кітапта» ол мемлекетті «суверенитет» пен «мемлекеттің тұрақты және абсолютті билігі» түсініктері арқылы анықтаған болатын. Ол адамдардың қауымдастығын басқарады және де бұл басқарушылықты егеменді билік арқылы орындайды. Мемлекеттің бет келбеті ретінде басқарушы және билік органдары танылады.

Т. Гоббс мемлекеттің осыған сай түсінігімен келіскен болатын. Адамдарды қорқынышта ұстай алатын және сонымен олардың өзара әсерлесуін реттеп, олардың талаптарын жалпы игілікке баулитын жалпы билік монархқа негізделген, өйткені, тек монарх қана мемлекет мәнінің, суверенитетінің жүзеге асырылуына септігін тигізеді. Тек ол билік астындағыларына бейбіт ұсынып, олардың қауіпсіздігін қамтамасыз ете алады. Нәтижесінде билік тек билеушімен, бюрократиямен, мемлекеттің аппаратымен қауымдасып қана қоймай, сонымен қатар нормалармен, қарым қатынастармен, рольдермен, процедуралармен, институттармен қуымдасады.

Мысалы, марксистер мемлекетті тек тапқа бөлінген қоғам ретінде мойындап, оны бір таппен екіншіні басып жаныштайтын машина ретінде, заңның қадағалануын орындайтын орган ретінде, ал мемлекеттіліктен мемлекетсіздікке өтпелі кезеңінде «жалпы істерді басқаратын комитет ретінде» қарастырған болатын.

Атап өткендерден бөтен, саяси ғылымда мемлекеттің әлеуметтік мәні мен табиғаты бірдей түсінілмейді. Теократиялық теория мемлекетті құдайылық идея ретінде қарастырып, «билік Құдайдан» деген тезиске сүйенеді. Теократиялық теория шынайы дәлелдерге иеленді: алғашқы мемлекеттер діни формаларға иеленді, құдайлық құқық мемлекеттік билікке мәртебе берсе, ал оның шешімдеріне міндеттілікті жүктейді. Патриархалдық концепция мемлекетті үлкен отбасы ретінде тұжырымдайды, онда монархтың және қол астындағыларының қарым-қатынастары отбасыдағы әке мен отбасы мүшелерінің қарым-қатынастарымен баламаланады. Мемлекет тайпалардың руларға, рулардың қауымдастықтарға, кейін мемлекетке бірігуі нәтижесінде пайда болады. Монарх өз қол астындағыларына күтім көрсету керек, ал екіншілері билеушіге бағынуы керек.

XVII-XVIII ғасырларда мемлекет пайда болуының келісімдік теориясы пайда болады. Мемлекетті қоғамдық келісім ретінде түсіне бастады, оған сәйкес адамдар өзінің шынайы құқықтарын, еркіндіктерін сенімді түрде қамтамасыз ету мақсатында мемлекетті құруға келісім береді.

Француз ойшылы Д. Дидроның ойынша: «Адамдар келесіні тез түсінген болатын: егер олар өздерінің еркіндіктерін, тәуелсіздіктерін қолдануды жалғастырып, өздерінің сезімдеріне берілсе, онда адамның бөлек тұрғанына қарағанда, қоғамдағы бөлек адамның қалпы бақытсыздыққа айналады; олар әрбір адамның өзінің шынайы тәуелсіздігінің бір бөлігімен бөлісуі және қоғамның еркін білдіретін, сонымен қатар барлық еркіндіктердің қосылуының

орталығы мен жалпы пункті болатын еркіндікке бағынуы керек екенін түсінді. Мемлекеттердің пайда болуы осылай».

XIX ғасырда пайда болған марксистік теория мемлекеттің пайда болуын антагонистік таптарға бөлінуімен түсіндіреді. Экономикалық билеуші тап мемлекетті өзіне кедейлерді бағындыру үшін құрайды деп есептеген.

Зорлық-зомбылық теориясы жақтаушыларының ойынша, мемлекет тікелей саяси әрекеттіліктің нәтижесі, яғни сыртқы және ішкі зорлық-зомбылықтың нәтижесі болып табылады.

Мемлекеттің пайда болуы жалпы қажеттіліктердің және мүдделерді көрсетудің қажеттілігімен негізделген. Мемлекеттің жалпы мақсаттар мен мүдделерді орындауда артықшылығы оның жоғары ұйымдастырылуымен және билеушілер арасында еңбектің бөлінуімен байланысты болып келеді.

Мысалы, заң шығарушылар құқықтық нормаларды өндесе, әкімшілік оларды қоғамның мүшелеріне қолданады, ал сот азаматтар мен билік тарапынан құқықтық нормалардың орындалуын бақылайды.

Мемлекет саяси институт ретінде оны үкіметтік емес саяси ұйымдардан ерекшеліндіретін қасиеттердің бір қатарына иеленеді.

Біріншіден, барлық мемлекет төңірегінде саяси билік ұйымдасуының бірегей аумақтық ұйымы ретінде анықталады. Мемлекеттік билік барлық халыққа белгілі бір аумақ бойынша тарайды.

Екіншіден, мемлекет саяси биліктің ерекше ұйымдастырылуын білдіреді. Ол өз кезегінде арнайы механизмге, органдардың жүйесі мен құрылымдарына иеленеді. Мемлекеттің механизмі заң шығарушы, атқарушы және сот биліктерімен ұсынылған.

Үшіншіден, мемлекет құқық негізінде қоғамдық өмірді ұйымдастырады, өйткені, тек мемлекет жалпы міндетті сипатқа ие заңдардың көмегімен қоғамның өмірін реттеуге деген құқыққа иеленеді.

Төртіншіден, мемлекет биліктің егеменді ұйымын білдіреді. Мемлекеттік биліктің егемендігі оның заң күшінің жоғарылығында және мемлекет төңірегінде басқа да билік тармақтарынан және басқа мемлекеттермен қарым-қатынасында тәуелсіз болып келеді.

Бесіншіден, мемлекет экономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ететін салықтар мен басқалай ақшалай төлемдерді мәжбүрлі түрде алуға құқылы болып келеді.

Мемлекет оны басқа да саяси институттардан ерекшелейтін функциялардың бір қатарын орындайды. Дәстүрлі түрде мемлекеттің функциялары жалпы қойылған мақсаттарды орындау салалары бойынша ішкі және сыртқы деп бөлінеді. Ішкі функцияларға экономикалық, әлеуметтік, ұйымдастырушылық, құқықтық, саяси, білім беруші, мәдени тәрбилеуші жатқызылады.

Экономикалық функция салықтық және несиелік саясаттың көмегімен экономикалық үрдістерді реттеу, координациялау мен ұйымдастыруында сипатталады.

Әлеуметтік функция адамдардың тұрмыстық қажеттіліктерін қанағаттандыруға негізделеді.

Құқықтық функция құқықты сақтауды, құқықтық нормаларды орнықтыруды қамтамасыз етуден тұрады. Ол өз кезегінде қоғамдық қарым-қатынастар мен адамдардың әрекеттерін реттейді. Құқықтық нормалардың қорғалуы мемлекеттің арнайы құқық қорғаушы органдарымен орындалады.

Мәдени тәрбиелік функция халықтың мәдени қажеттіліктерін қамтамасыз ету үшін жағдайларды туғызуға бағытталған. Ең маңыздылардың бірі ретінде мемлекеттің саяси функциясы қарастырылады, оның негізі саяси тұрақтылықты қамтамасыз етуде, биліктік құзырларды орындауда, саяси курсты өңдеуде қаланған. Сыртқы функциялар ішінде өзара тиімді функцияны және мемлекет қорғанысының функцияларын атап өтуге болады. Мемлекет саяси билікті ұйымдастырудың ерекше формасын білдіреді. Ол өз кезегінде белгілі бір құрылымға иеленеді. Мемлекеттік биліктің жүзеге асырылуын, құрылымын, ұйымдастырылуын «мемлекет формасы» сипаттайды.

Мемлекет формасы мемлекеттің сыртқы қасиеттерінің біртұтастығы ретінде үш элементтен тұрады: 1) билік формасы; 2) мемлекеттік құрылымның формасы; 3) саяси режим.

Билік формасының астарында жоғары мемлекеттік биліктің ұйымдастырылу әдісі түсініледі. Мемлекеттік билікті кімнің және қалай орындағанына байланысты монархия мен республиканы бөліп көрсетеді. Монархиялар абсолютті және конституциялық болып келеді. Абсолюттік монархия мемлекеттік билік бірегей монархпен орындалатын басқарудың осындай формасын білдіреді. Конституциялық монархия монархтың билігі белгілі бір өкілеттік органмен шектелетінін білдіреді.

Республикаларда биліктің көзі ретінде халық қарастырылады, ол өз кезегінде президенттік және парламенттік болып келеді.

Президенттік республика (АҚШ) үшін заң шығарушы және атқарушы биліктің қатал бөлінісі сипатты болып келеді. Президент мемлекетті басқара отырып, атқарушы билікке иеленіп, парламенттің алдында жауапкершілік алмайды. Үкімет президентпен тағайындалып, оның алдында жауапкершілікке иеленеді. Президент парламентті тарата алмайды.

Парламенттік республикаларда (ФРГ) заң шығарушы және атқарушы билік тармақтарының өзара қатынастары әріптестік принципіне құралады. Президент парламенттік республикада мемлекет басшысы деп есептеледі, бірақ атқарушы билік үкіметке зейінделген. Президенттік парламенттік республика (Франция, Австрия, Ирландия, Польша, Португалия, Болгария) үкіметтің екі түрлі жауапкершілігімен, яғни президент пен парламент алдындағы жауапкершіліктерімен сипатталады. Бұл форма күшті президенттік билік пен парламент тарапынан үкіметті тиімді бақылаумен сыбайластырады.

Мемлекет белгілі бір аумақта орналасып, азаматтармен қамтылған. Аумақта халықтың бірігу әдістері, адамдардың мемлекетпен саяси және аумақтық ұйымдар арқылы байланысын «мемлекеттік құрылымның формасы» түсінігі білдіреді.

Унитарлық мемлекет аумақтық саяси ұйымдасудың кең тараған формасы болып табылады. Унитарлық мемлекетте мемлекет үшін жалпы өкілеттік, атқарушы, және соттық органдар бар. Олардың құзыреттіліктері барлық аумаққа тарайды. Заң шығарушының бірегей жүйесі, бірегей ақша және ақша жүйелері, бірегей азаматтылық қызмет етеді.

Федеративтік мемлекет жеке мемлекеттік құрылымдардың ортақ одақтасты мемлекетке ерікті бірігуін білдіреді. Қазіргі таңда федерациялар ретінде әлемнің жиырма мемлекеті танылады: Австралия, Австрия, Аргентина, Бельгия, Бразилия, Венесуэлла, Үндістан, Канада және т.б. федерацияның аумағын оның субъектілерінің аумағы қалыптастырады: федерацияның ішкі шекаралары оның субъектілерінің келісімімен өзгертіледі. Федерациялар территориялық (АҚШ) және аралас (Ресей) көрсеткіштері бойынша құрылады, олар өз кезегінде мемлекеттік құрылымның мазмұнын, сипатын анықтайды.

Конфедерация саяси қоғамдастықтың кездеспейтін ұйымдастырылу формасын білдіреді. Конфедерация мемлекет дегенді білдірмейді. Тәжірибеде конфедерация деп белгілі бір мақсатты жүзеге асыру үшін бірнеше тәуелсіз мемлекеттердің одағы аталады. Мемлекеттің келісілген саясатын жүргізу үшін конфедерациялар басқару органдарын құрайды. Конфедерацияда жоғары заң шығарушы орган, ортақ азаматтық болмайды, ал қатысушы мемлекеттер халықаралық қызметтерді өз аттарынан атқара алады.

Саяси режим жоғарыда аталып өткендей, мемлекеттік билікті жүзеге асырушы әдістер мен құралдардың жиынтығы деп есептеледі. Ол саяси бостандықтың дәрежесін білдіреді. Адамзат тарихы режимдердің бір қатарын басынан өткерді: деспотиялық; тираниялық; тоталитарлық; авторитарлық; демократиялық;

Құқықтық мемлекет мемлекеттік биліктің ұйымдастырылу формасы мен қызметін білдіреді. Бұл жағдайда мемлекет, барлық әлеуметтік қауымдастықтар, бөлек индивид құқықты құрметтеп, бір біріне теңдей қарым қатынаста болады. Бұл жағдайда құқық мемлекеттің, қоғамның және индивидтің өзара байланысының әдісі болып келеді.

Әлеуметтік мемлекет халықтың иігілігін қамтамасыз етуші сипатпен ерекшелінетін мемлекеттік биліктің ұйымдастырылу формасын білдіреді. Мұндай мемлекет әлеуметтік әділеттілік принциптеріне негізделген адамдар арасында әлеуметтік қарым қатынастардың жаңа түрін қалыптастырады. Ол өз азаматтарының әлеуметтік экономикалық тұрақты қалпын қолдау үшін жауапкершілікке иеленеді.

Бақылау сұрақтары:

- 1. Мемлекеттің түсінігі мен пайда болу теориялары қандай?*
- 2. Мемлекеттің қандай функцияларын білесіз?*
- 3. Мемлекет қандай функцияларды атқаруы тиіс?*
- 4. Мемлекеттің құрылымы түсінігінің астарында не түсініледі?*
- 5. Басқару формасы саяси режимнен немен ерекшеленеді?*

6. «Мемлекеттік құрылым формасы» түсінігі нені білдіреді?
7. Федерация унитарлық мемлекеттен немен ерекшелінеді?
8. Конфедерацияның ерекшеліктері қандай?

2-ші тапсырма

Қазақ тіліне аударыңыз.

Нашему независимому государству нужны трудолюбивые специалисты, глубоко разбирающиеся в своей профессии, всесторонне пользующиеся своими знаниями и предприимчивостью. Главным требованием сегодняшнего дня является качественное, осмысленное, образцовое обучение молодого поколения. Быть образованным – значит иметь способность открывать неизвестное, образованный человек знает очень многое, с помощью своего таланта он способен самостоятельно открывать неизвестные явления.

3-ші тапсырма

Негізгі құқық тұжырымдамаларының артықшылықтары мен кемшіліктерін анықтаңыз. Нәтижелерін кестеде көрсетіңіз.

<i>Тұжырымдама (концепция)</i>	<i>Артықшылықтары</i>	<i>Кемшіліктері</i>
Нормативистік (нормативистская)		
Әлеуметтік (социальная)		
Психологиялық (психологическая)		
Жаратылыс-құқықтық (естественно-правовая)		

1.2 Конституциялық құқық негіздері

*Заң – азаматтарды қорқыту үшін ғана емес,
көмектесу үшін де қажет.*

Ф. Вольтер

1-ші тапсырма

Жаңа сөздер мен сөз тіркестерімен тансыңыздар.

Мемлекеттік құрылыс – государственный строй

Өзгерістер – изменения

Толықтырулар – дополнения

Енгізу – вносить

Сипаттама – характеристика (описание)

Тұжырымдау – освещать

Тағайындау – назначить

Саяси ахуал (жағдай) – политическое положение

Бағыт – направление

Өзін-өзі басқару – самоуправление

Қадір-қасиет – честь и достоинство

Лауазым – должность, звание, ранг

Наным-сенім – вероисповедание

Қол сұғу – посягательство

Жинақталған – системазированы

Қайнар көзі – исток, источник (-и)

Негізделу – обосновывать

Өкілетті – уполномоченный

Өтпелі кезең – переходный период

Заң шығару ісі – законотворчество

Заң шығарушы – законодатель

Заңнама актісі – законодательный акт

Мүліктік қатынастар – имущественные отношения

Жаза шарасы – мера наказания

Азаматтық – гражданство

2-ші тапсырма

Мына сөздер мен сөз тіркестерді аударып, мағынасын ұғып алыңыз.

- қоғамдық құрылыс негіздері;
- мемлекеттік органдар жүйесі;
- азаматтардың құқықтары мен міндеттері;
- мемлекеттің негізгі заңы;
- түрлі мамандық иелері;
- қарапайым халық;
- бүкіл қоғамның тағдыры;
- Конституцияға өзгеріс енгізу;
- өтпелі кезеңнің негізгі заңы;
- бүкілхалықтық референдум;
- өзгерістер мен толықтырулар енгізу;
- заң шығару ісінің қайнар көзі;
- нормативтік актілер;
- Конституцияның ережелеріне негізделу;
- азаматтар мен заңды тұлғалар;
- мүліктік қатынастар;
- мүліктік емес жеке қатынастар;
- заңнамалық акт;
- қоғамға қауіпті әрекеттер;
- қылмыстық заңнама актісі;
- әкімшілік құқықбұзушылық;
- жауапкершілікке тарту;
- жаза шарасын белгілеу;
- құқық нормалары;
- жүйеленген заңнама актілері.

3-ші тапсырма

Мәтінге арналған тапсырмалар:

а) мәтінді оқып шығыңыз;

ә) мәтінге арналған сұрақтарға жауап беріңіз;

б) мәтіннен таныс емес сөздермен жұмыс жасаңыз, аударыңыз, мағынасын ұғып алыңыз.

«Конституция – мемлекеттің Ата Заңы»

Конституция (лат. Constituti – құрылу, өкім) – қоғамдық құрылыс негіздерін, мемлекеттік органдар жүйесін, олардың қызметін, азаматтардың

құқықтары мен міндеттерін айқындайды. Ол – мемлекеттің негізгі заңы. Конституцияны жасауға түрлі маман иелері және қарапайым халық қатыстады. Ол – бүкіл қоғамның тағдырын айқындайтын заң. Конституцияға өзгеріс енгізу өте қатаң және жиі қайталана бермейді. Қазақстан тәуелсіздік алғаннан бері екі рет Конституция қабылданды.

1993 жылы 28 қаңтарда тәуелсіз Қазақстан Республикасының Негізгі Заңы қабылданды. Ол өтпелі кезеңнің негізгі заңы ретінде екі жыл өзінің миссиясын толық атқарды.

1995 жылы 30 тамызда бүкілхалықтық референдум арқылы Қазақстан Республикасының жана Конституциясы қабылданды.

Конституцияның жасаушысы – халық. Халық Конституцияны қабылдай отыра, оған байланысты әрі қарай өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы мәселені де шешеді. Конституцияның маңызды ерекшелігі – ол бір жағынан, мемлекеттің, екінші жағынан, қоғамның негізгі заңы болып табылады.

Конституция – бүкіл заңнаманың қайнар көзі болып табылады. Нормативтік актілердің бәрі Конституцияның ережелеріне негізделіп қабылданады, яғни барлық құқық салаларының заңнама базасы болып табылады.

Конституцияның құрылымы мен мазмұны:

Қазақстан Республикасының Конституциясы 9 бөлімнен, 98 баптан тұрады.

Бірінші бөлім «Жалпы ережелер» деп аталады. Онда Қазақстан Республикасының саяси сипаттамасы, президенттік басқару нысаны, құқықтық қолданылуы айқындалған, идеологиялық және саяси қатынастар, меншікке қатысты қағидалар тұжырымдалған.

Екінші бөлім «Адам және азамат» деп аталады. Адамның құқығы мен бостандығы, міндеттері, азамат және азаматтыққа байланысты ережелер жинақталған.

Үшінші бөлімде Президенттің, төртінші бөлімде Парламенттің, бесінші бөлімде Үкімет құрамының сайлану, тағайындалу мерзімі, атқаратын қызметтері, өкілеттіктері, ел экономикасы, ішкі-сыртқы саясат және т.б. мәселелер баяндалған.

Алтыншы бөлімде Конституциялық Кеңестің қызмет бағыты, жетінші бөлімде Соттар мен Сот төрелігі қызметінің мазмұны, сегізінші бөлімде жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару ережелері тұжырымдалған.

Тоғызыншы бөлімде қорытынды және өтпелі ережелер белгіленген.

Бақылау сұрақтары:

1. Қазақстан Республикасының алғашқы Ата Заңы қай жылы қабылданды?

2. Қазақстан Республикасының жаңа Конституциясы қай жылы қабылданды?

3. Конституцияның мәні неде?

4. Қазақстан Республикасының Конституциясы қанша бөлімнен тұрады?

5. Конституцияның әр бөлімін қысқаша сипаттап беріңіз.

6. Конституцияға қанша рет өзгерістер енгізілді?

7. Конституцияға өзгерістер қашан енгізілді?

4-ші тапсырма

Сөздердің сәйкес қатарын анықтаңыз.

мемлекеттік құрылыс	права граждан
өтпелі кезең	переходный период
құқық салалары	определяет
азаматтардың құқықтары	вмешательство (покушение)
қол сұғу	должностное положение
әркім	отрасли права
кемсіту	принята
лауазымдық жағдай	государственный строй
айқындайды	оскорбление
қабылданды	каждый

5-ші тапсырма

Мына сөздерді дұрыс орналастырыңыз.

Тәуелсіздік, қабылданды, Қазақстан, екі, Конституция, алғаннан бері, рет. Ол бір жағынан, болып табылады, маңызды, мемлекеттің, екінші жағынан, негізгі заңы, қоғамның, Конституцияның, ерекшелігі. Қатысады, мамандық, жасауға, қарапайым, Конституцияны, түрлі, иелері, және, маман, халық.

6-шы тапсырма

Жоғарыда аталып өткен «Конституция – мемлекеттің негізгі заңы» тақырыбы бойынша эссе жазып келу (1,5-2 бет).

1.3 Азаматтық құқық негіздері

*Жаңа заңдар жаман әдеттерден туады
(Тацит, ежелгі Рим тарихшысы)*

1-ші тапсырма

Тақырып бойынша жаңа сөздер мен сөз тіркестерімен танысыңыз.

Азаматтық құқық – гражданское право

Азаматтық құқық объектілері – объекты гражданских прав

Құқық саласы – отрасль права

Бап – статья

Тармақ – пункт

Бөлік – часть

Мүліктік қатынастар – имущественные отношения

Мүліктік емес қатынастар – неимущественные отношения

Өнертапқыш – изобретатель

Сыйақы – вознаграждение

Іскерлік бедел – деловой авторитет

Материалдық игіліктер – материальные блага

Бағалы қағаздар – ценные бумаги

Зияткерлік меншік – интеллектуальная собственность

Құн – стоимость

Қаламақы – гонорар

Жалға беру – сдать в аренду

Мұраға қалдыру – оставить в наследство

Талап арыз – исковое заявление

2-ші тапсырма

Составьте словарь на тему «Объекты гражданских прав» используя статью 115 ГК РК от 27.12.1994 г. № 268-ХІІІ (Общая часть).

Статья 115 ГК РК: виды объектов гражданских прав.

1. Объектами гражданских прав могут быть имущественные и личные неимущественные блага и права.

2. К имущественным благам и правам (имуществу) относятся: вещи, деньги, в том числе иностранная валюта, финансовые инструменты, работы, услуги, объективированные результаты творческой интеллектуальной деятельности, фирменные наименования, товарные знаки и иные средства индивидуализации изделий, имущественные права и другое имущество.

3. К личным неимущественным благам и правам относятся: жизнь, здоровье, достоинство личности, честь, доброе имя, деловая репутация, неприкосновенность частной жизни, личная и семейная тайна, право на имя, право на авторство, право на неприкосновенность произведения и другие нематериальные блага и права.

115-бап. Азаматтық құқық объектілерінің түрлері.

1. Мүліктік және жеке мүліктік емес игіліктер мен құқықтар азаматтық құқық объектілері бола алады.

2. Мүліктік игіліктер мен құқықтарға (мүлікке): заттар, ақша, соның ішінде шетел валютасы, қаржы құралдары, жұмыс, қызмет, шығармашылық-интеллектуалдық қызметтің объектіге айналған нәтижелері, фирмалық атаулар, тауарлық белгілер және бұйымды дараландырудың өзге де құралдары мүліктік құқықтар мен басқа да мүлік жатады.

3. Жеке мүліктік емес игіліктер мен құқықтарға: жеке адамның өмірі, денсаулығы, қадір-қасиеті, абырой, игі атақ, іскерлік бедел, жеке өмірге қол сұқпаушылық, жеке құпия мен отбасы құпиясы, есім алу құқығы, автор болу құқығы, шығармаға қол сұқпаушылық құқығы және басқа материалдық емес игіліктер мен құқықтар жатады.

3-ші тапсырма

Азаматтық құқық объектілерінің түрлерін қолданып сөйлем құрастырыңыз.

1 нұсқа: заттар; ақша, шетел валютасы; игі атақ; іскерлік бедел, жұмыс, қызмет.

2 нұсқа: фирмалық атаулар; тауарлық белгілер; жеке адамның өмірі; жеке өмірге қол сұқпаушылық; жеке адамның денсаулығы.

3 нұсқа: жеке адамның қадір-қасиеті; жеке адамның абыройы; жеке құпия мен отбасы құпиясы; есім алу құқығы; автор болу құқығы.

4-ші тапсырма

Мәтінді оқыңыз, аударыңыз.

Азаматтық құқық

Қазақстан Республикасының біртұтас құқық жүйесі бірнеше салаға бөлінеді. Сол салалардың бірі – азаматтық құқық. Конституция азаматтық құқықтың негізін қалайтын нормативтік акт болып табылады.

Азаматтық құқық нормалары – өзара туыстас қатынастарды реттейтін құқық нормалары. Азаматтық құқық еңбек, отбасылық, қаржылық және т.б. құқықтық қатынастарынан туындайтын қатынастарды реттейді, демек азаматтық құқық мүліктік және мүліктік емес қатынастарды реттейді.

Мүліктік қатынастарға мүлікті иелену, пайдалану және билік етуге байланысты қатынастар жатады. Басқаша айтқанда, мүліктік қатынастар материалдық игіліктермен (мүлік (қозғалатын және қозғалмайтын), тауар, ақша, заттар, бағалы қағаздар, қызмет көрсету және т.б.) байланысты қоғамдық қатынастар. Мысалы, сату, сатып алу, жалға беру, мұраға қалдыру.

Мүліктік қатынастар – қоғамдық қатынастардың негізі болып, азаматтық құқықпен реттеледі.

Мүліктік емес жеке қатынастар екі топқа бөлінеді:

- 1) мүліктік қатынастармен байланысты мүліктік емес жеке қатынастар;
- 2) мүліктік қатынастармен байланысы жоқ мүліктік емес жеке қатынастар.

Бірінші топтағы мүліктік қатынастармен тығыз байланысты мүліктік емес жеке қатынастардың тікелей мүліктік сипаты мен ақшалай құны болмайды. Бұл топтың негізін зияткерлік меншікпен байланысы бар құқықтық қатынастар құрайды.

Ғылыми еңбектің авторы немесе өнертапқыш өзінің авторлық құқығын қорғауға байланысты сотқа талап арыз беріп, арыз сот арқылы қанағаттандырылатын болса, онда ғылыми еңбектің авторының немесе өнертапқыштың қаламақы немесе басқа сыйақы алуға құқығы болады. Бұл жағдайда мүліктік емес жеке қатынастар мүліктік қатынастармен байланыстылық сипатта болады.

5-ші тапсырма

Мәтін бойынша сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Азаматтық құқыққа сипаттама беріңіз.
2. Азаматтық құқықтың ең негізгі нормативтік актісін атаңыз.

3. Азаматтық құқық қандай қатынастарды реттейді?
4. Мүліктік емес қатынастар неше топқа бөлінеді?

6-шы тапсырма

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің (Жалпы бөлім) 1-ші бабының 1-ші тармағы бойынша қазақша-орысша сөздік құрастырыңыз.

1-бап. Азаматтық заңдармен реттелетін қатынастар.

Азаматтық заңдармен тауар-ақша қатынастары, өзге де мүліктік қатынастар және мүліктік қатынастарға байланысты емес жеке қатынастар реттеледі. Азаматтық заңдармен реттелетін қатынас қатысушылары болып: азаматтар, заңды тұлғалар, мемлекет, әкімшілік-аумақтық бөліністер табылады.

Статья 1. Отношения, регулируемые гражданским законодательством.

1. Гражданским законодательством регулируются товарно-денежные и иные, основанные на равенстве участников, имущественные, личные, неимущественные отношения. Участниками регулируемых гражданским законодательством отношений являются: граждане, юридические лица, государство, а также административно-территориальные единицы.

7-ші тапсырма

Заңды тұлғалардың ұйымдастыру-құқықтық нысандары» тақырыбы бойынша қисынды кесте құрастырыңыз.

1.4 Құқық бұзушылық

1-ші тапсырма

Жаңа сөздер мен сөз тіркестермен танысыңыз.

Құқық бұзушылық – правонарушение

Қылмыс – преступление

Теріс қылық – проступок

Әкімшілік жауаптылық (жауапкершілік) – административная ответственность

Тәртіптік жауаптылық – дисциплинарная ответственность

Мемлекеттік айыптаушы – государственный обвинитель

Мемлекеттік түзету шаралары – государственные исправительные меры

Мойындау – признание

Мәжбірлеу шаралары – принудительные меры

Тергеуші – следователь

Анықтаушы – дознаватель

Жәбірленуші – потерпевший

Күдікті – подозреваемый

Айыпталушы – обвиняемый

Сотталушы – подсудимый

Сотталған адам – осужденный

Ақталған адам – оправданный

Куә – свидетель

Куәгер – понятой

Заңды өкілдер – законные представители

Қорғаушы – защитник

Азаматтық жауапкер – гражданский ответчик

Іздестіру шаралары (іс-шаралары) – розыскные мероприятия

Тараптар – стороны

2-ші тапсырма

Мәтінді оқып, аударып, мағынасын ұғыңыз.

«Құқық бұзушылық»

Құқық бұзушылық – қоғамға зиян келтіретін қарсы әрекет немесе әрекетсіздік. Заң бойынша құқық бұзушылық екіге бөлінеді: қылмыс және теріс қылық.

Теріс қылық үшін жауапкершіліктің үш түрі бар:

- азаматтық жауапкершілік (мысалы: жеке тұлғаға, азаматтың немесе заңды тұлғаның мүлкіне зиян келтіру, азаматтың абыройы мен қадір-қасиетін қаралайтынын мәліметтерді тарқату және т.б.),

- әкімшілік жауапкершілік (мысалы: автокөлікті жүргізу тәртіп бұзғаны үшін);

- тәртіптік жауапкершілік (мысалы: еңбек етуге байланысты міндеттердің орындалмағаны үшін).

Құқық бұзушылықтың барынша қауіпті түрі қылмыс болып табылады. Қылмыс құқық бұзушылықтыңдың ең ауыр түрі. Қылмыс жасағаны үшін кінәлі адам қылмыстық жауапкершілікке тартылады. Мемлекет заңды бұзған әр адамды жауапқа тартуға құқылы. Айыпты адам болса, мемлекеттің түзету шараларын мойындауға міндетті. Жауапқа тартылушы адам мемлекеттік мәжбірлеу шарасы заңға сәйкес келген жағдайда ғана мойынұсынуға құқылы. Яғни, ол өзін заңды жауапқа тартылудан қорғауға құқылы.

Бақылау сұрақтары:

1. Құқық бұзушылық дегеніміз не ?
2. Құқық бұзушылықтың ең ауыр түрі қандай ?
3. Теріс қылық үшін жауаптылықтың неше түрі бар?
4. Азаматтық жауапкершілік дегеніміз не?
5. Әкімшілік жауапкершілік дегеніміз не?
6. Тәртіптік жауапкершілік дегеніміз не?

3-ші тапсырма

Бірінші бағандағы сөздердің аудармасын екінші бағанда табыңыз.

қылмыс
заңгер
кінәлі адам
жауаптылық

ответственность
виновный
администрация
преступление

әкімшілік
мүліктік

имущественный
юрист

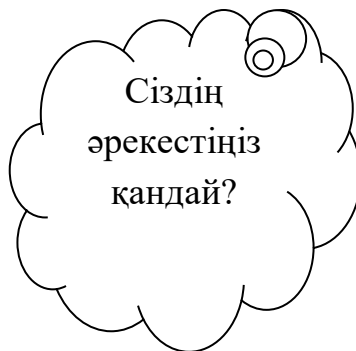
4-ші тапсырма

Белгілі бір жағдайға байланысты (ситуациялық) тапсырма.

Қылмысқа кездейсоқ куә болсаңыз, не істейсіз?

1-ші үлгі:

Көргеніңіз туралы
ешкімге, ештеңе
айтпауға тырыстыңыз.
Оның себебі не?

2-ші үлгі:

Көргеніңіз туралы
бірден полицияға
хабарладыңыз.
Оның себебі не?

5-ші тапсырма

Қазақ тіліне аударыңыз.

Правонарушение – это такое поведение человека, которое выражается в действии или бездействии. Правонарушения противоречат нормам права и совершаются вопреки им. Правонарушением признается только виновное поведение субъектов права. Правонарушения обладают общественно опасным характером, т.е. наносят вред или создают опасность для личности, собственности, государства или общества в целом.

6-ші тапсырма

Төмендегі фразеологизмдерді (тұрақты сөз тіркестерді) оқыңыз, ситуациялық жағдаят құрыңыз және жаттап алыңыз.

Ақ сөйле – говори правду
Ақылынан адасу – сходить с ума
Ала ауыз болу – быть в разногласии
Өсек-өтірік, алып қашты сөз – слухи, сплетни
Атар таң көрер күн жоқ – невыносимые условия жизни

Ата жау – заклятый враг
Атам заманнан – издавна
Қол ұшын беру – оказывать помощь
Аузы ауызына жұкпау – говорить очень быстро
Аузы берік – держать язык за зубами
Сазайын тарту, жазалану – быть наказанным
Төбе шашы тік тұру – сильно испугаться
Бармағын шайнау – раскаиваться

7-ші тапсырма

Тұрақты сөз тіркестерді тауып, сөйлемдерді аударыңыз.

Тергеуші тергеу жұмысын шұғыл түрде жүргізбесе, қылмыскерді ұстауға қиынға соғады.

Тергеуші бір-екі күн кешіксе, қылмыскер ізін суытады.

Көзді ашып жұмғанша жедел жәрдем машинасы жетіп келді.

Қылмыс құрбаны ауруханаға жетпей дүние салды.

Қашқын басы ауған жаққа қашты.

Аулада жатқан мәйтті көріп, төбе шашы тік тұрды.

Сарапшы қылмыскердің ізін тайға таңба басқандай анықтап берді.

Тәртіп сақшыларының ескертуіне тоқтамай кеткен қылмыскерге оқ атуға тура келді. Оқ дәл тиіп қылмыскер сол жерде тіл тартпай кетті.

8-шы тапсырма

Төменде берілген глоссарийді жаттаңыз (2014 жылғы 4 шілдедегі № 231-V ҚРЗ Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексінің 7-бабы).

Қылмыстық іс – бір немесе бірнеше қылмыстық құқық бұзушылық бойынша қылмыстық қудалау органы және (немесе) сот жүргізетін оқшауландырылған іс жүргізу;

Қылмыстық қудалау (айыптау) – қылмыстық заңда тыйым салынған іс-әрекетті және оны жасаған адамды, соңғысының қылмыстық құқық бұзушылық жасаудағы кінәлілігін анықтау мақсатында, сондай-ақ осындай адамға жаза немесе өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларын қолдануды қамтамасыз ету үшін айыптаушы тарап жүзеге асыратын процестік қызмет;

Қорғаушы тарап – күдікті, айыпталушы, сотталушы, сотталған адам, ақталған адам, олардың заңды өкілдері, қорғаушы, азаматтық жауапкер және оның өкілі;

Қылмыстық процеске қатысушылар – қылмыстық қудалауды және сотта айыптауды қолдауды жүзеге асыратын органдар мен адамдар, сондай-ақ қылмыстық іс бойынша іс жүргізу кезінде өз құқықтары мен мүдделерін немесе өздері өкілдік ететін құқықтар мен мүдделерді қорғайтын тұлғалар: прокурор (мемлекеттік айыптаушы), тергеуші, анықтау органы, анықтаушы, күдікті, айыпталушы, олардың заңды өкілдері, қорғаушы, азаматтық жауапкер, жәбірленуші, жекеше айыптаушы, азаматтық талапкер, олардың заңды өкілдері және өкілдері;

Қылмыстық процеске қатысатын өзге де адамдар – сот отырысының хатшысы, аудармашы, куә, қорғалуға құқығы бар куә, куәгер, сарапшы, маман, сот приставы, медиатор;

Мемлекеттік айыптау – прокурордың бірінші және апелляциялық сатыдағы соттағы, қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамды қылмыстық жауаптылыққа тарту мақсатында айыптауды дәлелдеуден тұратын процестік қызметі;

Өкілдер – жәбірленушінің, азаматтық талапкердің, жекеше айыптаушының, азаматтық жауапкердің заңды мүдделерін заңның немесе келісімнің күшіне орай білдіруге уәкілеттік берілген адамдар;

Өтінішхат – тараптың немесе арыз иесінің қылмыстық процесті жүргізетін органға жолдаған, процестік әрекеттер жүргізу немесе процестік шешім қабылдау туралы өтінуі, ал кассациялық сатыда – заңды күшіне енген сот актісін кассациялық тәртіппен қайта қарау туралы өтініш;

Санкция – соттың сотқа дейінгі іс жүргізу барысында қылмыстық қудалау органының процестік әрекетті жасауына берген рұқсаты не қылмыстық қудалау органы жасаған немесе қабылдаған процестік әрекетті немесе процестік шешімді прокурордың бекіту актісі;

Сотқа дейінгі іс жүргізу – қылмыстық істі сотқа дейінгі тергеп-тексеру басталғаннан бастап оны прокурор мәні бойынша қарау не іс бойынша іс жүргізуді тоқтату үшін сотқа жібергенге дейін іс бойынша іс жүргізу, сондай-ақ жекеше айыптаушының және қорғаушы тараптың қылмыстық іс бойынша материалдар дайындауы;

Тергеулік – осы қылмыстық құқық бұзушылықты тергеп-тексеруді қандай да бір қылмыстық қудалау органының құзыретіне жатқызатын, осы Кодексте белгіленген белгілердің жиынтығы;

Тергеу судьясы – сотқа дейінгі іс жүргізу барысында осы Кодексте көзделген өкілеттіктерді жүзеге асыратын бірінші сатыдағы сот судьясы;

1.5 Қылмыс сипаты. Қылмыс және оның түрлері. Жасөспірімдер арасындағы қылмыс

«Тәртіпке бас иген адам құл болмайды, тәртіпсіз ел болмайды»

(Б. Момышұлы)

1-ші тапсырма

Тақырып бойынша жаңа сөздер мен сөз тіркестерімен танысыңыз және сөздікті пайдаланып 10 сөйлем құрастырыңыз.

Қылмыстық құқық бұзушылықтар	Уголовные правонарушения
Қылмыс	Преступление
Қылмыстық теріс қылықтар	Уголовные проступки
Қылмыс санаттары	Категории преступлений
Отбасына және кәмелетке толмағандарға қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтар	Уголовные правонарушения против семьи и несовершеннолетних
Кәмелетке толмаған адамды қылмыстық құқық бұзушылықтар жасауға тарту	Вовлечение несовершеннолетнего в совершение уголовных правонарушений
Кәмелетке толмаған адамды қоғамға жат әрекеттер жасауға тарту	Вовлечение несовершеннолетнего в совершение антиобщественных действий
Кәмелетке толмаған адамды жезөкшелікпен айналысуға тарту	Вовлечение несовершеннолетнего в занятие проституцией
Кәмелетке толмағандар саудасы	Торговля несовершеннолетними
Баланы ауыстыру	Подмена ребенка
Бала асырап алу жөніндегі заңсыз әрекет	Незаконная деятельность по усыновлению (удочерению)
Бала асырап алу құпиясын жария ету	Разглашение тайны усыновления (удочерения)
Балаларын күтіп-бағуға арналған қаражатты төлеу жөніндегі міндеттерді орындамау, еңбекке қабілетсіз ата-аналарын, еңбекке	Неисполнение обязанностей по уплате средств на содержание детей, уклонение от уплаты средств на содержание нетрудоспособных

қабілетсіз жұбайын (зайыбын) күтіп-бағуға арналған қаражатты төлеуден жалтару	родителей, нетрудоспособного супруга (супруги)
Кәмелетке толмаған адамды тәрбиелеу жөніндегі міндеттерді орындамау	Неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего
Балалардың өмірі мен денсаулығының қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі міндеттерді тиісінше орындамау	Ненадлежащее исполнение обязанностей по обеспечению безопасности жизни и здоровья детей
Қорғаншы немесе қамқоршы құқықтарын теріс пайдалану	Злоупотребление правами опекуна или попечителя
Кәмелетке толмаған адамды Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерге заңсыз әкету	Незаконный вывоз несовершеннолетнего лица за пределы Республики Казахстан
Кәмелетке толмағандарды эротикалық мазмұндағы өнімдерді жасауға тарту	Вовлечение несовершеннолетних в изготовление продукции эротического содержания

2-ші тапсырма

Мәтінді қазақ тіліне аударыңыз.

Категории преступлений

Преступления в зависимости от характера и степени общественной опасности подразделяются на преступления небольшой тяжести, преступления средней тяжести, тяжкие преступления и особо тяжкие преступления.

Преступлениями небольшой тяжести признаются умышленные деяния, за совершение которых максимальное наказание, предусмотренное настоящим Кодексом, не превышает двух лет лишения свободы, а также неосторожные деяния, за совершение которых максимальное наказание, предусмотренное УК РК, не превышает пяти лет лишения свободы.

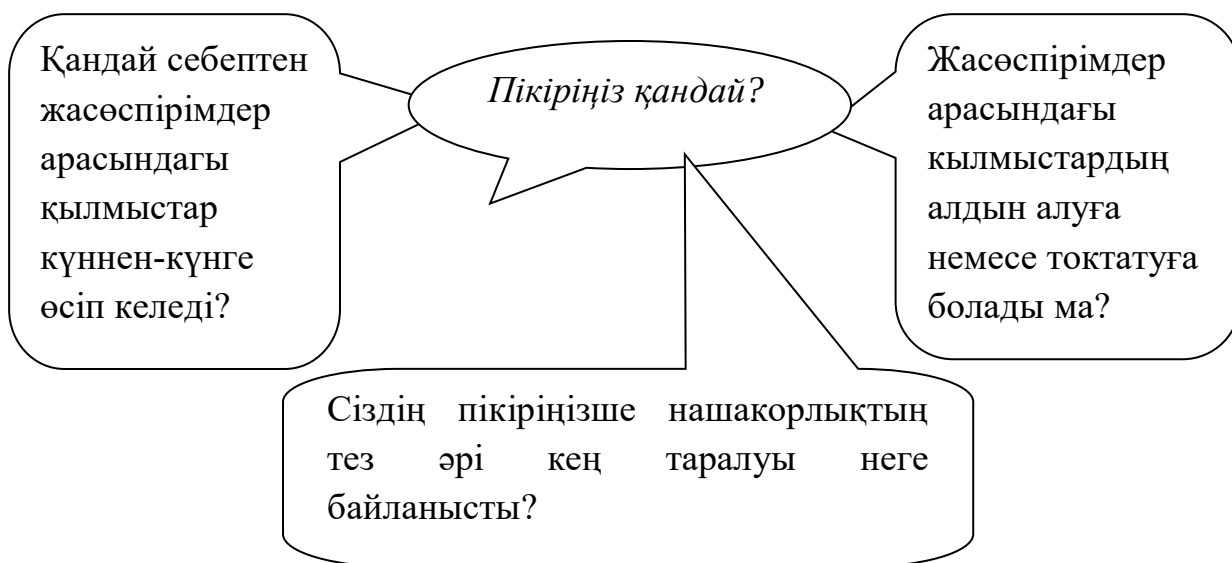
Преступлениями средней тяжести признаются умышленные деяния, за совершение которых максимальное наказание, предусмотренное УК РК, не превышает пяти лет лишения свободы, а также неосторожные деяния, за совершение которых предусмотрено наказание в виде лишения свободы на срок свыше пяти лет.

Тяжкими преступлениями признаются умышленные деяния, за совершение которых максимальное наказание, предусмотренное УК РК, не превышает двенадцати лет лишения свободы.

Особо тяжкими преступлениями признаются умышленные деяния, за совершение которых УК РК предусмотрено наказание в виде лишения свободы на срок свыше двенадцати лет, пожизненного лишения свободы или смертной казни.

3-ші тапсырма

Өз пікіріңізді білдіріңіз.

4-ші тапсырма

Қазақ тіліне аударыңыз.

Душа подростков нежная и чувствительная. Подростки очень быстро принимают за правду слова и поступки взрослых, увиденное в средствах массовой информации (телевидение, газеты, журналы и пр.). Вот почему постоянно передаваемые в желтой прессе и телевидении отрицательные данные уголовной хроники отравляют своей жестокостью и безнравственностью нежную душевный мир подростков.

В случаях, если средства массовой информации подробно описывают жестокие действия преступника с целью предостережения подростков, то некоторые подростки пытаются повторить действия преступника, чтобы испытать те же ощущения что и преступник в момент совершения преступления. Вместе с тем, нельзя упускать извнимания, что влияние друзей так же является одним из факторов, которые толкают подростков на нарушение закона и совершение преступления.

5-ші тапсырма

Сөздердің, сөз тіркестердің және сөйлемдердің сәйкестік қатарын анықтаңыз.

Қорғаншы немесе қамқоршы құқықтарын теріс пайдалану	Уголовные правонарушения
Кәмелетке толмаған адамды жезөкшелікпен айналысуға тарту	Преступление
Кәмелетке толмаған адамды Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерге заңсыз әкету	Уголовные проступки
Балалардың өмірі мен денсаулығының қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі міндеттерді тиісінше орындамау	Категории преступлений
Кәмелетке толмағандарды эротикалық мазмұндағы өнімдерді жасауға тарту	Уголовные правонарушения против семьи и несовершеннолетних
Кәмелетке толмаған адамды тәрбиелеу жөніндегі міндеттерді орындамау	Вовлечение несовершеннолетнего в совершение уголовных правонарушений
Бала асырап алу құпиясын жария ету	Вовлечение несовершеннолетнего в совершение антиобщественных действий
Кәмелетке толмаған адамды қылмыстық құқық бұзушылықтар жасауға тарту	Вовлечение несовершеннолетнего в занятие проституцией
Баланы ауыстыру	Торговля несовершеннолетними
Отбасына және кәмелетке толмағандарға қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтар	Подмена ребенка
Қылмыстық теріс қылықтар	Незаконная деятельность по усыновлению (удочерению)
Бала асырап алу жөніндегі заңсыз әрекет	Разглашение тайны усыновления (удочерения)
Қылмыс	Неисполнение обязанностей по уплате средств на содержание детей, уклонение от уплаты средств на содержание нетрудоспособных родителей, нетрудоспособного супруга (супруги)

Қылмыс санаттары	Неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего
Кәмелетке толмаған адамды қоғамға жат әрекеттер жасауға тарту	Ненадлежащее исполнение обязанностей по обеспечению безопасности жизни и здоровья детей
Кәмелетке толмағандар саудасы	Злоупотребление правами опекуна или попечителя
Қылмыстық құқық бұзушылықтар	Незаконный вывоз несовершеннолетнего лица за пределы Республики Казахстан
Балаларын күтіп-бағуға арналған қаражатты төлеу жөніндегі міндеттерді орындамау, еңбекке қабілетсіз ата-аналарын, еңбекке қабілетсіз жұбайын (зайыбын) күтіп-бағуға арналған қаражатты төлеуден жалтару	Вовлечение несовершеннолетних в изготовление продукции эротического содержания

6-шы тапсырма

Жақшаны ашып, аударыңыз, сәйкес тұлғасына қойыңыз.

Жазаның мақсаты – (социальный) әділеттілікті (восстановить).

Басқа адамдарды (от совершения преступления) сақтандыру.

Сотталған адамды (материальной стороны) айыруға байланысты жазалар: (исправительные работы), (штраф), (конфискация имущества).

7-шы тапсырма

Қазақ тіліне аударыңыз

Уголовное наказание - мера особого государственного принуждения. Наказание применяется только к человеку, совершившему преступление. Наказание связано с ограничением прав и свободы человека, совершившего преступление. По решению суда, наказание закрепляет за виновным звание судимости. Согласно норм Уголовного кодекса Республики Казахстан, целью наказания является восстановление общественной справедливости, а также исправление осужденных людей, предостережение и осужденных и неосужденных людей от совершения новых преступлений.

8-ші тапсырма

Мәтін бойынша сұрақ-жауап құрастырыңыз.

2014 жылғы ҚР ҚК 10-бабы. Қылмыс және қылмыстық теріс қылық ұғымдары

1. Қылмыстық құқық бұзушылықтар қоғамға қауіптілік және жазаланушылық дәрежесіне қарай қылмыстар және қылмыстық теріс қылықтар болып бөлінеді.

2. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне сәйкес айыппұл салу, түзеу жұмыстары, бас бостандығын шектеу, бас бостандығынан айыру немесе өлім жазасы түріндегі жазалау қатерімен тыйым салынған айыпты жасалған, қоғамға қауіпті іс-әрекет (әрекет немесе әрекетсіздік) қылмыс деп танылады.

Статья 10 УК РК от 3 июля 2014 года № 226-V Понятия преступления и уголовного проступка

1. Уголовные правонарушения в зависимости от степени общественной опасности и наказуемости подразделяются на преступления и уголовные проступки.

2. Преступлением признается совершенное виновно общественно опасное деяние (действие или бездействие), запрещенное настоящим Кодексом под угрозой наказания в виде штрафа, исправительных работ, ограничения свободы, лишения свободы или смертной казни.

1.6 Сот жүйесі

«Әділ және сатылмайтын сот – демократиялық және құқықтық мемлекеттің аса маңызды негізі. Егемен Қазақстанның басты жетістіктерінің бірі – соттар мен судьялардың тек формальды – заңды ғана емес, сонымен қатар, нақты тәуелсіздікке ие болуы»

Н.Ә. Назарбаев

1-ші тапсырма

Жаңа сөздер мен сөз тіркестермен танысыңыз.

Жоғарғы Сот – Верховный Суд

тармақ – ветвь

төраға – председатель

шаруашылық даулар – хозяйственные споры

азаматтық істер жөніндегі алқа – коллегия по гражданским делам

қылмыстық істер жөніндегі алқа – коллегия по уголовным делам

кеңес – совет

төралқа – президиум

есеп – отчет

отырыс – заседание

сот билігі – судебная власть

сот төрелігі – правосудие

2-ші тапсырма

Мәтінді оқыңыз, аударыңыз.

«Сот жүйесі»

Қазіргі қоғамда көптеген сот жүйелері бар. Сот жүйесі құрамына азаматтық, қылмыстық, әкімшілік, әскери, экономикалық және т.б. соттардың түрлері кіреді. Сот жүйесін көбіне конституциялық сот қызметін атқаратын Жоғарғы Сот органы басқарады. Қазақстан Республикасының сот жүйесі әкімшілік-аумақтық бөлініске қарай құрылады.

Қазақстан Республикасының Жоғарғы Соты – мемлекеттің сот жүйесін басқарушы ең жоғары сот органы болып табылады. Айрықша сот істерін, атап айтқанда, жоғары лауазымды адамдардың қылмыстары туралы және аса ауыр мемлекеттік қылмыстар туралы істерді қарайды. Сонымен бірге ол елдің

барлық төменгі соттарының шешімдері жөнінде шағым жасалатын ең жоғары орган болып табылады. Оның құрылымы, мәртебесі, қызмет тәртібі 2000 жылғы 25 желтоқсандағы «Қазақстан Республикасының сот жүйесі мен судьяларының мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының № 132 Конституциялық заңымен белгіленген.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының құрамы төрағадан, алқа төрағаларынан және судьялардан тұрады. Жоғарғы Сот судьяларының жалпы санын Жоғарғы Сот төрағасының ұсынуымен Қазақстан Республикасының Президенті белгілейді.

Жоғарғы Соттың органдары: қадағалау алқасы, азаматтық істер жөніндегі алқа, қылмыстық істер жөніндегі алқа, соттың жалпы отырысы.

Жоғарғы Соттың азаматтық істер жөніндегі алқасы мен қылмыстық істер жөніндегі алқасын алқа төрағалары басқарады. Азаматтық істер жөніндегі алқа мен қылмыстық істер жөніндегі алқа соттың жалпы отырысында талқыланғаннан кейін дербес құрамын Жоғарғы Сот төрағасы белгілейтін судьялардан іс сұралады.

Қадағалау алқасын Жоғарғы Соттың төрағасы басқарады. Қадағалау алқасы Жоғарғы Соттың жалпы отырысында жасырын дауыс беру жолымен жыл сайын сайланатын судьялардан құралады.

Әр алқадағы судьялар саны Жоғарғы Сот төрағасының ұсынысымен соттың жалпы отырысында белгіленеді. Жоғарғы Соттың төрағасы елдегі өзге де мемлекеттік билік тармақтары органдарымен және халықтық ұйымдармен отандық сот жүйесінің мүддесін қорғайды. Жоғарғы Сот төрағасының кез келген сот судьяларына қатысты тәртіптік іс қозғауға құқығы бар.

Дәстүрлі қазақ қоғамында пайда болған дау-жанжалдарды билер соты реттеп отырғаны белгілі. Қазақ хандығы нығайып, біртұтас мемлекетке айналған кезеңде жыл сайын шақырылып отырған билер кеңесі әрі қазіргі ұғымдағы парламенттің, әрі Жоғарғы Соттың қызметін атқарған.

Бақылау сұрақтары:

1. Жоғарғы Сот органдары кімдерден тұрады?
2. Жоғарғы Сот төрағасын кім белгілейді?
3. «Қазақстан Республикасының сот жүйесі мен судьяларының мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының № 132 Конституциялық заңы қашан қабылданды?
4. Дәстүрлі қазақ қоғамында пайда болған дау-жанжалдарды кім реттеп отырған?

3-ші тапсырма

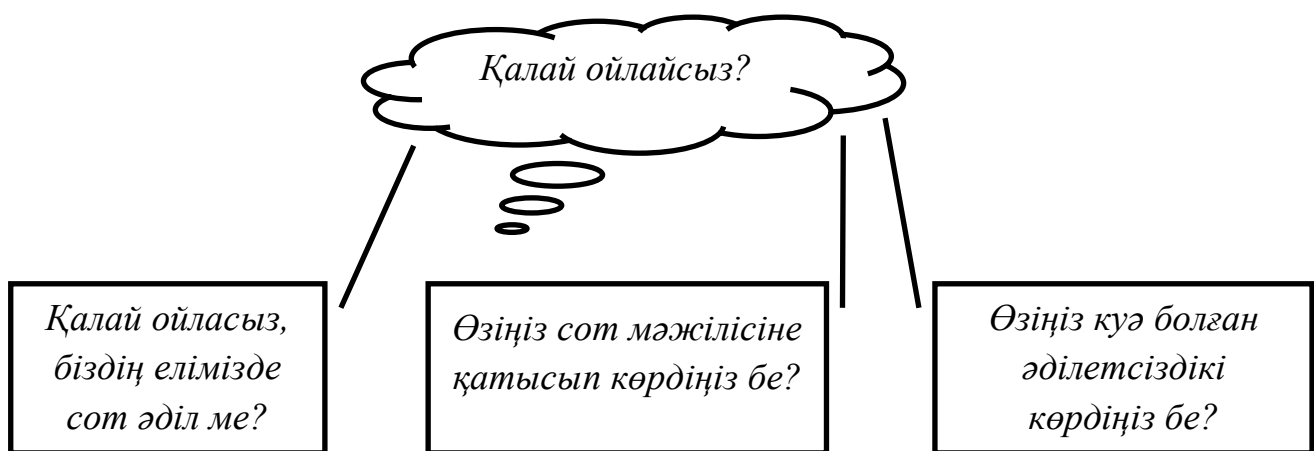
Орыс тіліне аударыңыз.

Қазақстан Республикасында биліктің үш тармағы бар: заң шығарушы билік, атқарушы билік және сот билігі. Заң шығарушы орган – Парламент. Үкімет – атқарушы орган. Жоғарғы Сот пен жергілікті соттар сот билігін жүзеге асырады.

Қазақстан Республикасының Жоғарғы Сотында төрт алқа бар: азаматтық істер жөніндегі алқа, қылмыстық істер жөніндегі алқа, шаруашылық істер жөніндегі алқа және әскери алқа.

4-ші тапсырма

Өз пікіріңізді білдіріңіз.

5-ші тапсырма

Қазақ тіліне аударыңыз.

В соответствии с Конституцией Республики Казахстан от 30 августа 1995 года и Конституционным законом Республики Казахстан от 25 декабря 2000 года судебную систему Казахстана составляют Верховный Суд Республики Казахстан и местные суды.

Верховный Суд является высшим судебным органом по гражданским, уголовным и иным делам, подсудным судам общей юрисдикции.

6-шы тапсырма

«Сот жүйесі қандай болу керек?» тақырыбы бойынша эссе жазып келу (1,5-2 бет).

1.7 Еңбек құқығының негіздері

1-ші тапсырма

а) мәтінді оқып шығыңыз;

ә) мәтінге арналған сұрақтарға жауап беріңіз;

б) мәтіннен бейтаныс сөздермен жұмыс жасаңыз, аударыңыз, мағынасын ұғып алыңыз.

Қазақстан Республикасының Еңбек құқығының негіздері

Еңбек құқығы – еңбек қатынастарын реттейтін құқықтық нормалардың жиынтығы. Бұл қатынастар тараптардың әдетте жеке ұжымдық шарттар негізінде белгілі бір еңбек қызметін жүзеге асыруы жөнінде туындайтын жұмыс беруші мен қызметкер арасындағы қатынастар және Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделген еңбек туралы заңдарымен реттеледі. Жеке еңбек шарты – жұмыс беруші мен қызметкердің арасында жазбаша жасалған екі жақты келісім. Шарт бойынша қызметкер жұмыс берушінің актісін атқара отырып, белгілі бір мамандық, біліктілік немесе лауазым бойынша жұмысты орындауға, ал жұмыс беруші қызметкерге жалақысын және заңдар мен тараптардың келісімінде көзделген өзге де ақшалай төлемдерді уақытында және толық төлеуге, еңбек жағдайларын қамтамасыз етуге міндетті.

Жеке еңбек шарты:

1) Белгісіз мерзімге;

2) Белгілі бір мерзімге;

3) Белгілі бір жұмысты орындау уақытына немесе уақытша болмаған қызметкерді ауыстыру уақытына жасалуы мүмкін.

Жеке еңбек шарты жазбаша нысанда кемінде екі дана етіп жасалып, оған тараптар қол қояды, ал бір данасы қызметкерге беріледі.

Жеке еңбек шартының тоқтатылу негіздері:

1) Мерзімнің бітуі бойынша;

2) Тараптардың еркіне байланысты емес мән жағдайларға байланысты.

Шартты бұзу негіздері:

1) Тараптардың келісімі бойынша;

2) Тараптардың бірінің бастамасы бойынша.

Заңнамалық кесімдерге көзделген өзге де негіздер болып табылады. Еңбек даулары тараптардың келісімі бойынша немесе сот тәртібімен қаралады. Сотқа дейін еңбек дауларын келісім комиссиясы қарай алады. Ол комиссия тараптардың бірлескен шешімі бойынша жұмыс берушілер мен қызметкерлердің саны тең өкілдерінен тепе-тең негізде құрылып,

қызметкерлердің өкілдері ұйымның жалпы жиналысында сайланып, жұмыс берушінің өкілдерін ұйым басшысы тағайындайды.

Сот тәртібіне еңбек даулары 2015 жылғы 31 қазандағы Қазақстан Республикасының Азаматтық процестік кодексіне сәйкес жүргізіледі.

Қорытындылай келе, еңбек құқығы – еңбек қатынастарын реттейтін құқықтық нормалардың жиынтығы. Бұл қатынастар тараптардың әдетте жеке және ұжымдық шарттар негізінде белгілі бір еңбек қызметін жүзеге асыруы жөнінде туындайтын жұмыс беруші мен қызметкер арасындағы қатынастар және Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделген еңбек туралы заңнамамен реттеледі. Ең негізгісі 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V ҚРЗ Қазақстан Республикасының Еңбек кодексі болып табылады.

2-ші тапсырма

Сөздер мен сөз тіркестерді қазақ тіліне аударыңыз және әрқайсысымен сөйлем құрастырыңыз.

I нұсқа: трудовая функция, коллективный договор, акты работодателя, простой

II нұсқа: трудовой стаж, трудовой распорядок, условия труда, командировка

III нұсқа: заработная плата, трудовой спор, рабочее место, отпуск

3-ші тапсырма

2015 жылғы 23 қарашадағы Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексінің (ҚР ЕК) 1 бабына сәйкес негізгі ұғымдардың сәйкестік қатарын анықтаңыз.

Еңбек – адам мен қоғамның өмір сүру және қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін қажетті материалдық, рухани және басқа да құндылықтарды жасауға бағытталған адам қызметі.

Еңбек қатынастары – Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасында, келісімдерде, еңбек, ұжымдық шарттарда және жұмыс берушінің актілерінде көзделген құқықтар мен міндеттерді жүзеге асыру кезінде жұмыскер мен жұмыс берушінің арасында туындайтын

Труд – деятельность человека, направленная на создание материальных, духовных и других ценностей, необходимых для жизни и удовлетворения потребностей человека и общества.

Трудовые отношения – отношения между работником и работодателем, возникающие при осуществлении прав и обязанностей, предусмотренных трудовым законодательством Республики Казахстан, соглашениями, трудовым, коллективным договорами и актами

қатынастар.

Жұмыс беруші – жұмыскер еңбек қатынастарында болатын жеке немесе заңды тұлға.

Жұмыскер – жұмыс берушімен еңбек қатынастарында тұратын және еңбек шарты бойынша жұмысты тікелей орындайтын жеке тұлға.

Жұмыс орны – жұмыскердің еңбек қызметі процесінде еңбек міндеттерін орындауы кезінде оның тұрақты немесе уақытша болатын орны.

Еңбек шарты – жұмыскер мен жұмыс берушінің арасындағы жазбаша келісім.

Ұжымдық шарт – ұйымдағы әлеуметтік-еңбек қатынастарын реттейтін, жұмыскерлердің өкілдері арқылы жұмыскерлер мен жұмыс беруші арасында жасалатын жазбаша келісім нысанындағы құқықтық акт.

Жалақы – жұмыскердің біліктілігіне, орындалатын жұмыстың күрделілігіне, санына, сапасына және жағдайларына қарай еңбек үшін төленетін сыйақы, сондай-ақ өтемақы және ынталандыру сипатындағы төлемдер.

Демалыс – жұмыс орны (лауазымы) мен ҚР Еңбек кодексімен белгіленген жағдайларда орташа жалақысын сақтай отырып, жұмыскердің жыл сайынғы демалуын қамтамасыз ету немесе әлеуметтік мақсаттар үшін жұмыскерді белгілі бір кезеңге жұмыстан босату.

работодателя.

Работодатель – физическое или юридическое лицо, с которым работник состоит в трудовых отношениях.

Работник – физическое лицо, состоящее в трудовых отношениях с работодателем и непосредственно выполняющее работу по трудовому договору.

Рабочее место – место постоянного или временного нахождения работника при выполнении им трудовых обязанностей в процессе трудовой деятельности.

Трудовой договор – письменное соглашение между работником и работодателем.

Коллективный договор – правовой акт в форме письменного соглашения, заключаемого между работниками в лице их представителей и работодателем, регулирующий социально-трудовые отношения в организации.

Заработная плата – вознаграждение за труд в зависимости от квалификации работника, сложности, количества, качества и условий выполняемой работы, а также выплаты компенсационного и стимулирующего характера.

Отпуск – освобождение работника от работы на определенный период для обеспечения ежегодного отдыха работника или социальных целей с сохранением за ним места работы (должности) и в случаях, установленных ТК РК, средней заработной платы.

Еңбек дауы – Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасын қолдану, келісімдердің, еңбек және (немесе) ұжымдық шарттардың, жұмыс беруші актілерінің талаптарын орындау немесе өзгерту мәселелері бойынша жұмыскер (жұмыскерлер) мен жұмыс берушінің (жұмыс берушілердің) арасындағы келіспеушіліктер.

Еңбек жағдайлары – еңбекке ақы төлеу, еңбекті нормалау, еңбек міндеттерін орындау, жұмыс уақыты мен тынығу уақытының режимі жағдайлары, кәсіптерді (лауазымдарды) қоса атқару, қызмет көрсету аймақтарын кеңейту, жұмыста уақытша болмаған жұмыскердің міндеттерін атқару, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау тәртібі, техникалық, өндірістік-тұрмыстық жағдайлар, сондай-ақ тараптардың келісуі бойынша өзге де еңбек жағдайлары.

Еңбек міндеттері – жұмыскер мен жұмыс берушінің Қазақстан Республикасының нормативтік-құқықтық актілерінде, жұмыс берушінің актісінде, еңбек, ұжымдық шарттарда келісілген міндеттемелері.

Еңбек өтілі – жұмыскер еңбек міндеттерін орындауға жұмсаған, күнтізбемен есептелген уақыт, сондай-ақ ҚР Еңбек кодексіне сәйкес еңбек өтіліне кіретін өзге де кезеңдер.

Еңбек тәртіптемесі – жұмыскерлер мен жұмыс берушінің еңбекті ұйымдастыру жөніндегі қатынастарын реттеу тәртібі.

Тәртіптік жаза – тәртіптік теріс қылық жасағаны үшін жұмыс берушінің

Трудовой спор – разногласия между работником (работниками) и работодателем (работодателями) по вопросам применения трудового законодательства Республики Казахстан, выполнения или изменения условий соглашений, трудового и (или) коллективного договоров, актов работодателя.

Условия труда – условия оплаты, нормирования труда, выполнения трудовых обязанностей, режима рабочего времени и времени отдыха, порядок совмещения профессий (должностей), расширения зон обслуживания, выполнения обязанностей временно отсутствующего работника, безопасности и охраны труда, технические, производственно-бытовые условия, а также иные по согласованию сторон условия труда.

Трудовые обязанности – обязательства работника и работодателя, обусловленные нормативными правовыми актами Республики Казахстан, актом работодателя, трудовым, коллективным договорами.

Трудовой стаж – время в календарном исчислении, затраченное работником на выполнение трудовых обязанностей, а также иные периоды, включаемые в трудовой стаж в соответствии с ТК РК.

Трудовой распорядок – порядок регулирования отношений по организации труда работников и работодателя.

Дисциплинарное взыскание – мера дисциплинарного воздействия на

жұмыскерге қолданатын тәртіптік әсер ету шарасы.

Бос тұрып қалу – экономикалық, технологиялық, ұйымдастырушылық, өзге де өндірістік немесе табиғи сипаттағы себептер бойынша жұмыстың уақытша тоқтап тұруы.

Командировка – направление работника по распоряжению работодателя для выполнения трудовых обязанностей на определенный срок вне места постоянной работы в другую местность, а также направление работника в другую местность на обучение, повышение квалификации или переподготовку.

работника, применяемого работодателем за совершение дисциплинарного проступка.

Простой – временная приостановка работы по причинам экономического, технологического, организационного, иного производственного или природного характера.

Іссапар – жұмыс берушінің өкімі бойынша жұмыскерді тұрақты жұмыс орнынан тыс жерге белгілі бір мерзімге еңбек міндеттерін орындау үшін жіберу, сондай-ақ жұмыскерді басқа жерге оқуға, біліктілігін арттыруға немесе қайта даярлауға жіберу.

4-ші тапсырма

1) Мәтінді қазақ тіліне аударыңыз.

2) Мәтінге байланысты сұрақ-жауап құрастырыңыз.

Трудовое право – совокупность правовых норма регулирующих общественные отношения, складывающиеся в процессе труда. Эти общественные отношения являются предметом трудового право. В трудовом праве используется понятие методы трудового права.

Методы трудового права это совокупность приёмов и способов, с помощью которых трудовое право регулирует трудовые отношения. Методы трудового права: императивный (жесткий, командный, административный), диспозитивный (мягкий, договорной), социально-партнёрский метод.

Система трудового права это внутреннее строение его норм и положения в их последовательности. Система трудового права состоит из общей и особенной частей. К нормам общей части относятся: понятие, предмет, принципы, методы, функции, система трудового права (теория).

К нормам особенной части относятся: занятость и трудоустройства; трудовой договор; рабочее время; время отдыха; заработная плата; нормирования труда; гарантий и компенсаций; трудовой дисциплины; охраны труда; материальной ответственности; трудовых споров; контроля и надзора за соблюдением трудового законодательства.

В трудовом праве есть понятие функции трудового права. Функции трудового права это основные направления деятельности трудового права.

Функции трудового права делятся на общие и специфические. Общие функции присущи всем отраслям права, к ним относятся регулятивная и охранительная функция. Специфические функции означают их принадлежность к трудовому праву и они включают в себя социальную, воспитательную, защитную, производственной демократии и производственную функцию.

Под принципами трудового права понимаются наиболее общие, характерные черты, положения, выражающие социальную политику государства в данной сфере. К принципам трудового права относятся:

- 1) недопустимость ограничения прав человека и гражданина в сфере труда;
- 2) свобода труда;
- 3) запрещение дискриминации, принудительного труда и наихудших форм детского труда;
- 4) обеспечение права на условия труда, отвечающие требованиям безопасности и гигиены;
- 5) приоритет жизни и здоровья работника по отношению к результатам производственной деятельности;
- 6) обеспечение права на справедливое вознаграждение за труд не ниже минимального размера заработной платы;
- 7) обеспечение права на отдых;
- 8) равенство прав и возможностей работников;
- 9) обеспечение права работников и работодателей на объединение для защиты своих прав и интересов;
- 10) социальное партнерство;
- 11) государственное регулирование вопросов безопасности и охраны труда;
- 12) обеспечение права представителей работников осуществлять общественный контроль за соблюдением трудового законодательства Республики Казахстан.

5-ші тапсырма

Жоғарыдағы 2015 жылғы 23 қарашадағы Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексінің 1 бабына сәйкес көрсетілген негізгі ұғымдарды жаттаңыз.

2 Тақырыптар бойынша өзін-өзі тексеруге арналған тестілік тапсырмалар

2.1 Мемлекет пен құқықтың пайда болу теориялары

1. «Кәсіби қазақ тілі» сөз тіркесінің аудармасын белгілеңіз:

- A) Профессиональный казахский язык;
- B) Универсальный казахский язык;
- C) Деловой казахский язык;
- D) Разговорный казахский язык;
- E) Специальный казахский язык.

2. «Заң» сөзіне біліктілікті (мамандықты) білдіру үшін қандай аффиксті қосуымыз ерек?

- A) – шы;
- B) – дық;
- C) – тану;
- D) – гер;
- E) – дар.

3. Мемлекет және құқық теориясы заң ғылымы ретінде мынадай топқа жатады:

- A) Салалық заң ғылымдары;
- B) Арнайы/қолданбалы/ заң ғылымдары;
- C) Салалық және арнайы/қолданбалы/ заң ғылымдары;
- D) Әлеуметтік-тарихи және салалық заң ғылымдары;
- E) Теориялық-тарихи заң ғылымдары.

4. Қай заң ғылымы басқа заң ғылымдары үшін методологиялық негіз болып табылады ?

- A) Криминалистика;
- B) Азаматтық құқық;
- C) Қылмыстық құқық;
- D) Халықаралық құқық;
- E) Мемлекет және құқық теориясы.

5. Мемлекеттегі саяси билік экономикалық жағынан үстем таптың қолында болады деп түсіндіретін теория қалай аталады?

- A) Марксистік;
- B) Теологиялық;

- C) Келісім;
- D) Күштеу;
- E) Патриархалдық.

6. Аталған белгілердің қайсысы тек мемлекетке ғана тән:

- A) Салық жинау қабілетінің болмауы;
- B) Бірлесіп өмір сүру және бірлесіп әрекет ету үшін құрылған адамдардың бірлестігі;
- C) Іс-әрекет бағдарламасының және даму стратегиясының болуы;
- D) Аумағының, бұқаралық биліктің болуы және заңдардың шығарылуы;
- E) Жарғысының және басқа да құрылтай құжаттарының болуы.

7. «Саяси/мемлекеттік/ режим» ұғымы нені білдіреді?

- A) Басқару нысаны, мемлекеттік құрылым нысаны және саяси режим;
- B) Халық пен мемлекеттік биліктің өзара қарым-қатынастары;
- C) Мемлекеттік билікті жүзеге асырудың әдістері мен тәсілдері;
- D) Мемлекеттік биліктің жоғары органдары ұйымының жүйесі, олардың құзыреті, өзара қарым-қатынастары, олардың құрылу тәртібі;
- E) Мемлекеттің аумақтық ұйымының жүйесі.

8. Парламенттік республиканы белгілеңіз:

- A) Үндістан;
- B) Мексика;
- C) Австралия;
- D) Аргентина;
- E) Франция.

9. Қай мемлекеттік орган атқарушы билік органдарына жатады?

- A) Конституциялық Кеңес;
- B) Парламент;
- C) Үкімет;
- D) Прокуратура;
- E) Сот.

10. Мемлекеттің сыртқы қызметтерінің біріне жатады:

- A) Басқа мемлекеттермен соғысу;
- B) Экологиялық;
- C) Азаматтардың құқықтарын қамтамасыз ету;
- D) Экономикалық;

Е) Отанды қорғау.

11. Нормативтік құқықтық актілерді қабылдау, өзгерту, толықтыру немесе жою түріндегі мемлекеттік функциясын жүзеге асыру нысаны қалай аталады?

- А) Құқық қорғау;
- В) Құқық қолдану;
- С) Құқық шығармашылық;
- Д) Ұйымдық-басқару;
- Е) Жедел-атқару.

12. Кез келген мемлекеттің типіне тән болатын функцияны белгілеңіз:

- А) Елді қорғау функциясы;
- В) Дүниежүзілік экономикаға интеграциялану функциясы;
- С) Биліктен тайдырылған таптардың қарсылығын басып-жаншу;
- Д) Мәдени-тәрбиелік функция;
- Е) Бейбітшілікті қамтамасыз ету және әлемдік тәртіпті қолдау функциясы.

13. Мемлекеттің сыртқы функциясы:

- А) Идеологиялық плюрализмге жағдай жасау;
- В) Азаматтардың құқықтары мен міндеттерін қорғау;
- С) Әлеуметтік қызмет;
- Д) Халықаралық экологиялық қатынасқа түсу;
- Е) Елді шабуылдан қорғау.

14. Өркениетті қоғамда мемлекеттің ең басты функциясы болуы тиіс:

- А) Суландыру;
- В) Салық пен алым жинау;
- С) Биліктен тайдырылған таптардың қарсылығын тойтарып басу;
- Д) Адамның құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін қорғау;
- Е) Адамның құқықтары мен бостандықтарын шектеу.

15. Төменде берілген «мемлекет» түсінігіне қатысты анықтамалардың қайсысы оның қазіргі кездегі түсінігін неғұрлым дұрыс айқындайды?

- А) Мемлекет дегеніміз – адамдардың бірлесіп өмір сүру үшін бірігу тәсілі;
- В) Мемлекет дегеніміз – мәртебелері әр түрлі адамдардың одағы;
- С) Мемлекет дегеніміз – бір таптың екінші тапқа қатысты күштеу аппараты;
- Д) Мемлекет дегеніміз – адамдардың ортақ мүдделер негізінде біріккен одағы;
- Е) Мемлекет дегеніміз – адамдарды заңдардың негізінде біріктіретін әлеуметтік ымыра құралы.

16. Адамның қоғамдағы қабілеттерін жүзеге асыруына және қажетті өмір сүруіне жағдайлар жасайтын қандай құқықтар?

- A) Жеке, саяси;
- B) Мәдени, экономикалық, әлеуметтік;
- C) Азаматтық, әлеуметтік және мәдени;
- D) Экологиялық;
- E) Діни, әлеуметтік және мәдени;

17. Қазақстан Республикасы өзін қандай мемлекет ретінде орнықтырады:

- A) Үкіметтік, құқықтық;
- B) Құқықтық, халықаралық;
- C) Халықаралық;
- D) Демократиялық, әлеуметтік;
- E) Әлеуметтік.

18. Әлеуметтік нормалар дегеніміз:

- A) Адам мен сыртқы әлем, яғни табиғат заттары, еңбек құралдары, түрлі техникалық құралдар арасындағы қатынастарды реттейтін ережелер;
- B) Тараптарға сырттан таңылатын мінез-құлық ережелері;
- C) Заңнамада бекітілген техникалық нормалар;
- D) Адамдардың қоғамдағы мінез-құлықтарын реттейтін жалпы ережелер;
- E) Тараптардың ерікті түрдегі келісімге келуі нәтижесінде пайда болатын мінез-құлық ережелері.

19. «Тұлғаның құқықтық мәртебесін құрайтын құқықтардың, бостандықтардың және міндеттердің жиынтығы» дегеніміз:

- A) Субъективтік құқық;
- B) Құқық субъектілік;
- C) Құқық қабілеттілік;
- D) Әрекетқабілеттілік;
- E) Объективтік құқық.

20. Аталғандардың ішінен құқықтың белгілерін көрсетіңіз:

- A) Формальды анықталмағандығы;
- B) Қолданысының бір мәртелігі;
- C) Қоғамдық пікір күшімен қамтамасыз етілуі;
- D) Адамдардың санасында ғана өмір сүруі;
- E) Жалпыға бірдей міндеттілік.

2.2 Конституциялық құқық негіздері

21. Қазақстан Республикасының кез келген нормативтік құқықтық актілері неден бастама алады:

- A) Конституциялық заңдардан;
- B) ҚР Президентінің Жарлықтарынан;
- C) ҚР Конституциясынан;
- D) Сот прецеденттерінен;
- E) ҚР Үкіметінің қаулыларынан.

22. Қазақстан Республикасының Конституциясына соңғы өзгерістер мен толықтырулар қашан енгізілді?

- A) 2011.02.04.;
- B) 2011.04.02.;
- C) 2017.10.03.;
- D) 2011.02.08.;
- E) 2011.02.01.

23. ҚР Конституциясында неше баптан тұрады?

- A) 99;
- B) 98;
- C) 77;
- D) 48;
- E) 97.

24. Қазақстан Республикасының Конституциясы неше бөлімнен тұрады?

- A) жеті;
- B) сегіз;
- C) он бір;
- D) тоғыз;
- E) он.

25. Қазақстан Республикасы өзін қандай мемлекет ретінде орнықтырады?

- A) құқықтық, зайырлы және әлеуметтік;
- B) демократиялық, құқықтық және әлеуметтік;
- C) демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік;
- D) әлеуметтік, зайырлы және құқықтық;

Е) демократиялық, мәдениетті, құқықтық және әлеуметтік.

26. Конституциялық құрылыс дегеніміз?

- А) Мемлекеттің конституциясымен немесе конституциялық құқық актілерімен бекітілген және қорғалатын әлеуметтік, экономикалық және саяси-құқықтық қатынастар жүйесі;
- В) Тек қана саяси-құқықтық қатынастар жүйесі;
- С) Белгілі бір құқықтық қатынастар;
- Д) Конституциямен анықталған, бірақ құқықтық тұрғыда қорғауды талап етпейтін қоғамдық қатынастар жүйесі;
- Е) Мемлекетті құқықтық тұрғыда басқарумен байланысты қатынастар жүйесі.

27. Конституциялық құрылыстың қағидаларын көрсетіңіз:

- А) Халық билігі, мемлекеттік егемендік, біртұтастық, биліктің бөлінуі, құқықтың үстемдігі, идеологиялық және саяси әр алуандық;
- В) Заңдылық, биліктің бөлінуі, соғысты болдырмау, мемлекеттік тілден басқа өзге тілдерді мемлекет территориясында мойындамау;
- С) Біртұтастық, құқықтық үстемдігі және бір идеологияның басым болуы
- Д) Халықаралық құқық қағидаларының барлығы тарайды;
- Е) Конституциялық құрылым қағидаларды айқындауды немесе бөліп көрсетуді талап етпейді.

28. Қазақстан Республикасында төтенше жағдайды кім енгізеді:

- А) ҚР Парламент;
- В) ҚР Қорғаныс Министрі;
- С) ҚР Президент;
- Д) ҚР Үкіметі;
- Е) ҚР-ның төтенше жағдай жөніндегі Министрі.

29. Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік биліктің қайнар көзі:

- А) Халық;
- В) ҚР Президенті;
- С) ҚР Парламенті;
- Д) ҚР Үкіметі;
- Е) ҚР Конституциялық Кеңесі.

30. Қазақстан Республикасы қандай мемлекет болып саналады?

- А) Президенттік;
- В) Федеративтік;
- С) Конфедерация мүшесі;

- D) Монархиялық;
- E) Азаматтық қауымдастық;

31. Қазақстан Республикасы зайырлы мемлекет болғандықтан:

- A) Жоғарғы моральдық-этикалық қағиданы ұстайтын мемлекет;
- B) Саяси қызметте жоғары мәдениеттегі мемлекет;
- C) Діни бірлестіктер мемлекеттен бөлінген;
- D) Заң мемлекеттен жоғары тұруды мойындаған мемлекет;
- E) Қоғамның ерекше құқықтарын мойындайтын мемлекет.

32. Территориялық құрылысы жағынан Қазақстан Республикасы қандай мемлекет түріне жатады?

- A) Парламенттік;
- B) Конфедерациялық;
- C) Президенттік;
- D) Федеративтік;
- E) Унитарлық (біртұтас).

33. Халық билігін жүзеге асыру нысандары:

- A) Республикалық референдум және сайлау;
- B) Жиналыстар;
- C) Мемлекеттік органдарға өз билігін жүзеге асыруды беру;
- D) Дөңгелек столдар;
- E) Дебаттар.

34. Діни институттардың мемлекеттік институттардан бөлінуі қандай мемлекеттерге тән?

- A) Зайырлы мемлекеттерге;
- B) Демократиялық мемлекеттерге;
- C) Құқықтық мемлекеттерге;
- D) Клерикалды мемлекеттерге;
- E) Геократиялық мемлекеттерге.

35. ҚР мемлекеттік рәміздері қатарына не жатады?

- A) ҚР Конституциясы;
- B) ҚР территориясы;
- C) ҚР картасы;
- D) ҚР қолданатын мөрлері;
- E) ҚР мемлекеттік елтаңбасы, туы, әнұраны.

36. Мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдар азаматтардың өтініштері мен басқа да құжаттарға жауаптарды қандай тілде береді?

- A) Ыңғайлы тілде;
- B) Мемлекеттік тілде немесе өтініш жасалған тілде;
- C) Ағылшын тілінде;
- D) Орыс тілінде;
- E) Ауызша береді.

37. Мемлекетке тән барлық элементтердің тәуелсіз мемлекет белгілеріне сәйкес келуі қалай аталады?

- A) Мемлекеттік сәйкестілік;
- B) Мемлекеттік егеменділік;
- C) Мемлекеттік тәуелсіздік;
- D) Ұлттық егемендік;
- E) Халық егемендігі.

38. Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі:

- A) Орыс тілі;
- B) Орыс және қазақ тілі;
- C) Қазақ тілі;
- D) Келісім шартта көрсетілген тіл;
- E) Халықаралық құқықтағы қолданылатын тіл.

39. Қазақстан Республикасында демократияның келесі түрлері бекітілген:

- A) Ашық демократия;
- B) Шектелген демократия;
- C) Өркениетті демократия;
- D) Президенттік демократия;
- E) Өкілетті және тікелей демократия.

40. Саяси жүйенің қағидасын көрсетіңіз:

- A) Саяси плюрализм және идеологиялық саналуандылық;
- B) Жерге жеке меншік;
- C) Кәсіпкерліктің заңмен қорғалуы;
- D) Мемлекеттік тілдің үстемдігі;
- E) Бәсекенің болуы.

2.3. Азаматтық құқық негіздері

41. Жалпы құқық жүйесінде азаматтық құқық қандай сала?

- A) Процессуалдық сала;
- B) Ерекше сала;
- C) Негізгі сала;
- D) Мүліктік сала;
- E) Қосымша сала.

42. Азаматтық құқықтың пәні:

- A) Мүліктік және мүліктік емес қатынастар;
- B) Еңбек келісімі;
- C) Азаматтығының тәсілдері;
- D) Қылмыстық жаза;
- E) Неке келісімі.

43. Азаматтық құқық қоғамдағы әртүрлі қатынастарды реттейді, мысалы:

- A) Құқықтың шығу тарихы;
- B) Мемлекет басқару түрі;
- C) Меншіктің түрлері;
- D) Еңбек шарттарын бұзу тәртібі;
- E) Мемлекеттік құрылымы;

44. Азаматтық құқығының жүйесі:

- A) Әдеттік құқық нормалардың жинағы;
- B) Прецеденттік құқықтың жиынтығы;
- C) Әкімшілік құқықтық нормалардың жинағы;
- D) Еңбек құқықтық нормалардың жиынтығы;
- E) Жалпы және ерекше бөлімі.

45. Азаматтық құқығының негізгі қайнар көзі:

- A) Көптеген заңдардың жиынтығы;
- B) Әртүрлі құқықтық актілер;
- C) Қылмыс туралы заңдар;
- D) Заңға сәйкес актілер;
- E) Конституция және Азаматтық кодекс.

46. ҚР Азаматтық кодексі (жалпы бөлімі) қашан қабылданды ?

- A) 1993 ж;

- B) 1994 ж;
- C) 1995 ж;
- D) 1996 ж;
- E) 1997 ж.

47. Азаматтық құқығының негізгі қайнар көзі:

- A) ҚР-ның Конституциясы;
- B) Салықтық қатынастарды реттейтін заңдар;
- C) Азаматтық іс жүргізу кодексі;
- D) Қылмыстық кодекс;
- E) Жалпы құқықтық наразылықтар.

48. Азаматтық құқығының жалпы бөлімі әр түрлі құқықтық ережелерден тұрады, мысалы:

- A) Мұрагерлік;
- B) Меншіктің түрлері;
- C) Авторлық құқық;
- D) Пәннің мақсаттары;
- E) Сақтандыру құқығы.

49. Азаматтық құқығының арнайы бөлімі көптеген құқықтық ережелерден тұрады, мысалы:

- A) Азаматтық құқығының міндеттері;
- B) Азаматтық құқығының негіздері;
- C) Мәміле;
- D) Азаматтық құқығының мақсаттары;
- E) Жалпы тәсілдері.

50. Азаматтық құқығының негізгі мақсаттары:

- A) Мүліктік және мүліктік емес қатынастарды реттеу;
- B) Азаматтығының тәсілдерін қабылдау;
- C) Азаматтығының өзгерту тәртібін реттеу;
- D) Еңбек тәртібін сақтау;
- E) Еңбек дауларды шешу.

2.4 Құқық бұзушылық. Қылмыс сипаты

51. Қылмыстық жауаптылықтың негізі болып табылады:

- A) Кінә;
- B) Адамның жеке қасиеттері;
- C) Қылмыс құрамының белгілері бар әрекет;
- D) Қоғамдық қауіпті зардаптар;
- E) Әрекеттің объективтік белгілері.

52. Қылмыстық жауаптылықты жүзеге асыру қай уақыттан басталады?

- A) Қылмыскерді ұстау жөніндегі қаулы шығарылған сәттен бастап;
- B) Айыптау қорытындысы бекітілген сәттен бастап;
- C) Сот үкімі шығарылған сәттен бастап;
- D) Айыптау үкімі күшіне енген сәттен бастап;
- E) Қылмыс жасады деп айып тағылған сәттен бастап.

53. Қылмыстық-құқықтық норманың қылмысты іс-әрекетті атайтын немесе сипаттайтын бөлігі қалай аталады?

- A) Санкция;
- B) Норманы қолдану шарты;
- C) Гипотеза;
- D) Диспозиция;
- E) Жазаның түрі мен мөлшері.

54. Қылмыстық-құқықтық норма жазаның екі және одан да көп түрін көздейтін санкциясы қалай аталады?

- A) Салыстырмалы-айқындалған;
- B) Абсолютті-айқындалған;
- C) Сілтемелі;
- D) Балама;
- E) Бланкетті.

55. Қылмыстың заңға қайшылық белгісінің мазмұны қандай?

- A) Қылмыстық заңда көзделген тыйымды бұзады;
- B) Қылмыстық заңмен қорғалатын объектіге қол сұғып, оған зиян келтіреді немесе зиян келтіру қаупін туғызады;
- C) Адамның іс-әрекет пен оның зардаптарына белгілі бір психикалық қатынасымен сипатталады;
- D) Айыптыға міндетті түрде жаза тағайындау мүмкіндігінің көзделуімен сипатталады;

Е) мораль талаптарын бұзады.

56. Қылмыстарды санаттарға бөлуге негіз болған жікті (критерийді) атаңыз:

А) Қоғамдық қауіптілік сипаты мен дәрежесі;

В) Кінә нысаны;

С) Қоғамдық қауіпті зардаптардың сипаты;

Д) Келтірілген зиян мөлшері;

Е) Қылмыс субъектісі.

57. Қылмыс жасағандарға қолданылатын түзеу колонияларының түрлері:

А) Жалпы;

В) Қатаң;

С) Ерекше;

Д) Осы үшеуі бірдей;

Е) Түрме.

58. Төменде көрсетілгендердің қайсыбірі әрі негізгі, әрі қосымша жаза ретінде тағайындалуы мүмкін?

А) Айыппұл;

В) Мүлкін тәркілеу;

С) Бас бостандығын шектеу;

Д) Түзеу жұмыстары;

Е) Қамау.

59. Қылмыс құрамының түрлері қоғамға қауіптілігі дәрежесіне қарай:

А) Негізгі құрам;

В) Жай қылмыс құрамы;

С) Материалдық құрам;

Д) Күрделі құрам;

Е) Келте құрам.

60. Сипатталу тәсіліне қарай қылмыс құрамы:

А) Жауаптылықты ауырлататын;

В) Жауаптылықты жеңілдететін;

С) Балама қылмыс құрамы;

Д) Формальдық қылмыс құрамы;

Е) Материалдық қылмыс құрамы.

61. Қылмыс құрамы құрылысына қарай:

- A) Материалдық қылмыс құрамы;
- B) Жай қылмыс құрамы;
- C) Негізгі қылмыс құрамы;
- D) Күрделі қылмыс құрамы;
- E) Балама қылмыс құрамы.

62. Қылмыс объектісінің түрлеріне жатпайтын белгіні көрсетіңіз:

- A) Жалпы;
- B) Топтық;
- C) Түрлік;
- D) Тікелей;
- E) Факультативтік.

63. Қасақаналықтың түрлері:

- A) Нақты қасақаналық;
- B) Жанама қасақаналық;
- C) Екі ұшты қасақаналық;
- D) Тікелей қасақаналық;
- E) Осылардың барлығы.

64. Қылмыс құрамының белгісі:

- A) Объект;
- B) Субъект;
- C) Объективтік жағы;
- D) Субъективтік жағы;
- E) Осылар тұтас.

65. Субъективтік жақтың белгілері:

- A) Кінә;
- B) Мінез-құлық;
- C) Психикалық көзқарас;
- D) Теріс мінез көрсету;
- E) Қылмысты пиғылды қалыптастыру.

2.5 Қылмыс және оның түрлері. Жасөспірімдер арасындағы қылмыс

66. Жасөспірімдерге тағайындалуы мүмкін бас бостандығынан айыру жазасының ең жоғарғы шегі қанша жыл ?

- A) Он жеті жыл;
- B) Он бес жыл;
- C) Бес жыл;
- D) Он жыл;
- E) Жиырма жыл.

67. Жасөспірімдерге қандай түрдегі тәрбие колонияларының түрі белгіленген?

- A) Жалпы режимдегі;
- B) Қатаң режимдегі;
- C) Ерекше режимдегі;
- D) Күшейтілген режимдегі;
- E) Өте қатаң режимдегі.

68. Жасөспірімдерді сауда-саттыққа салу орын алады:

- A) Егер жасөспірімді біреуге қарай тұруға қалдырса;
- B) Немесе оны басқа біреуге, уақытша асырауға берсе;
- C) Пайдакүнемдікпен оларды басқа затқа айырбастаса;
- D) Жаны ашып баланы басқа біреуге берсе;
- E) Баланы аз күнге сақтауға берсе.

69. Қылмыстық заң бойынша кәмелеттік жасқа толмағандар деп кімдер саналады?

- A) Қылмыстың жасалу кезінде 14 жасқа толған, бірақ 17 жасқа толмағандар;
- B) 16 жасқа толғандар;
- C) Қылмыстың жасалу кезінде 14 жасқа толған, бірақ 16 жасқа толмағандар;
- D) Қылмыстың жасалу кезінде 14 жасқа толған, бірақ 18 жасқа толмағандар;
- E) Қылмыстың жасалу кезінде 14 жасқа толмағандар.

70. Кәмелетке толмаған қыздар жазаны қандай түрдегі тәрбие колониясында өтейді?

- A) Күшейтілген режимдегі тәрбие колониясында;
- B) Қоныс колониясында;
- C) Жалпы режимдегі тәрбие колониясында;
- D) Қатаң режимдегі тәрбие колониясында;
- E) Ерекше режимдегі колонияда.

71. Кәмелетке толмағандарға қолданылатын тәрбиелік сипаттағы шараларға не жатады?

- A) Ескерту;
- B) Айыппұл салу;
- C) Басқа жаққа жер аудару;
- D) Жұмысқа орналасуды міндеттеу;
- E) Қамау.

72. Кәмелетке толмаған адамға оның іс-әрекеттерінен келтірілген зиянды түсіндіру және бұл іс-әрекеттерді қайта жасау салдарын түсіндіру - бұл:

- A) Ескерту;
- B) Ата-аналарының немесе оларды ауыстыратын басқа адамдардың не болмаса арнайы мемлекеттік органның қадағалауына беру;
- C) Бос уақытын шектеу және кәмелетке толмаған адамның мінез-құлқына айрықша талаптар қою;
- D) Арнайы тәрбиелік немесе кәмелетке толмағандарға арналған емдеу-тәрбиелік мекемелерге орналастыру;
- E) Келтірілген зиянды өтеу міндетін жүктеу.

73. Кәмелетке толмағандарға тағайындалмайтын жаза түрлері:

- A) Айыппұл;
- B) Белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру;
- C) Түзеу жұмыстары;
- D) Бас бостандығынан шектеу;
- E) Қоғамдық жұмыстарға тарту.

74. Кәмелетке толмағандар жазаны өтейтін жер:

- A) Түрме;
- B) Қоныс колониясы;
- C) Тәрбие мекемесі;
- D) Тәрбие колониясы;
- E) Балалар үйлері.

75. Кәмелетке толмағандардың сотталғандығын жою мерзімдері:

- A) Ересектерге қарағанда оны жою мерзімдері қысқартылады;
- B) Қысқартылмайды;
- C) Ішінара қысқартылады;
- D) Төрттен үшіне қысқартылмайды;
- E) Үштен екісіне қысқартылмайды.

76. Кәмелетке толмаған баланы тәрбиелеу жөніндегі міндеттерді орындамау құрамының субъектілері кімдер бола алмайды?

- A) Ата-ана;
- B) Қамқоршы, қорғаушы;
- C) Педагог;
- D) Емдеу, оқу-тәрбие орны мекемелерінің қызметкерлері;
- E) Басқадай жай адамдар.

77. Қамау кімдерге тағайындалмайды?

- A) Жиырмаға толмағандарға;
- B) Он сегізге толмағандарға;
- C) Елуге толған әйелдерге;
- D) Үшінші топтағы мүгедектерге;
- E) Он алтыға толмағандарға.

78. Төмендегілердің қайсысы қылмыстық құқықтың арнайы (салалық) принципі болып табылады?

- A) Демократизм;
- B) Гуманизм;
- C) Азаматтардың заң алдындағы теңдігі;
- D) Кінәлі жауаптылық;
- E) Заңдылық.

79. Төмендегілердің қайсысы қылмыстық құқықтың қайнар көздерінің қатарына жатады?

- A) Халықаралық құқық нормалары;
- B) Рақымшылық актісі;
- C) Кешірім актісі;
- D) Қылмыскерді беру актісі;
- E) Құқықтық әдеттер.

80. Қылмыстық жауаптылықтың негізі болып табылады:

- A) Кінә;
- B) Адамның жеке қасиеттері;
- C) Қылмыс құрамының белгілері бар әрекет;
- D) Қоғамдық қауіпті зардаптар;
- E) Әрекеттің объективтік белгілері.

81. Қылмыстық жауаптылықты жүзеге асыру қай уақыттан басталады?

- A) Қылмыскерді ұстау жөніндегі қаулы шығарылған сәттен бастап;
- B) Айыптау қорытындысы бекітілген сәттен бастап;
- C) Сот үкімі шығарылған сәттен бастап;
- D) Айыптау үкімі күшіне енген сәттен бастап;
- E) Қылмыс жасады деп айып тағылған сәттен бастап.

82. Қандай заңның кері күші бар?

- A) Жауаптылықты белгілейтін;
- B) Жауаптылықты күшейтетін;
- C) Жауаптылықты жоятын немесе жеңілдететін;
- D) Жауаптылықты ауырлататын;
- E) Жауаптылықты аздап жоятын.

83. Қылмыстық жауаптылық қай жағдайда сақталады?

- A) Рақымшылық немесе кешірім актісі негізінде қылмыстық жауаптылықтан босату;
- B) Жазаны өтеуден шартты түрде мерзімінен бұрын босату;
- C) Ескіру мерзімі өтіп кетуіне байланысты қылмыстық жауаптылықтан босату;
- D) Жәбірленушімен татуласуына байланысты қылмыстық жауаптылықтан босату;
- E) Жағдайдың өзгеруіне байланысты қылмыстық жауаптылықтан босату.

84. Төмендегі адамдардың қайсысы Қазақстан Республикасының аумағында жасаған қылмысы үшін ҚР-ның қылмыстық заңдары бойынша қылмыстық жауаптылыққа тартылмайды?

- A) Елде тұрақтану ниеті бар шетел азаматы;
- B) Шетелдік саяхатшы;
- C) Шетел мемлекетінің сауда өкілі;
- D) Азаматтығы жоқ адам;
- E) Шетелде тұратын қазақстан азаматы.

85. Қажетті қорғану құқығына кімдер ие бола алады?

- A) Қызмет жағдайына байланысты адамдар;
- B) Кәсіби билікке ие адамдар;
- C) Қылмыскерді ұстауға байланысты белгілі бір міндеттерге ие адамдар;
- D) Қылмыс жасаған адамдар;
- E) Кез-келген адам.

2.6 Құқық қорғау органдары

86. Сот билігі жүзеге асырылады:

- A) Парламенттің атынан;
- B) Президенттің атынан;
- C) Қазақстан Республикасының атынан;
- D) Жоғарғы Соттың атынан;
- E) Жоғарғы Сот кеңесінің атынан.

87. Нотариатқа құқықтық-ұйымдастыру басшылығын жүзеге асырады:

- A) Қазақстан Республикасының Президенті;
- B) Қазақстан Республикасының премьер Министрі;
- C) Қазақстан Республикасының Жоғарғы Соты;
- D) Қазақстан Республикасының Әділет Министрлігі;
- E) Қазақстан Республикасының Парламентінің Сенаты.

88. Судья:

- A) Заңды тұлға;
- B) Халықтың өкілі;
- C) Сот билігін жүргізуші;
- D) Мемлекеттік шенеунік;
- E) Жеке тұлға.

89. Судья лауазымы мынандай қызметтермен сыйысады:

- A) Депутаттық мандатпен;
- B) Оқытушылық қызметпен;
- C) Оқытушылық, ғылыми немесе өзге шығармашылық қызметтермен;
- D) Адвокаттық қызметпен;
- E) Коммерциялық қызметпен.

90. Заңда көрсетілген тәртіп бойынша сот әділдігін жүзеге асыру:

- A) Судья тәуелсіздігінің кепілдігі;
- B) Сот билігінің принципі;
- C) Сот ісін жүргізудің жағдайы;
- D) Сот жүйесі бірлігінің кепілдігі;
- E) Сот билігі жоғары тұруының кепілдігі.

91. Прокурорлық қадағалау актісіне жатпайды:

- A) Наразылық;
- B) Ұсыныс;

- C) Нұсқау;
- D) Ұйғарым;
- E) Үкім.

92. Тергеу мен анықтама заңдылығына қадағалауды жүзеге асырады:

- A) ҚР Ішкі істер Министрлігі;
- B) ҚР Жоғары Сот Кеңесі;
- C) ҚР Прокуратурасы;
- D) ҚР Әділет Министрлігі;
- E) ҚР Ұлттық қауіпсіздік комитеті.

93. Жедел-іздігіру қызметіне қадағалауды жүзеге асырады:

- A) ҚР Прокуратурасы;
- B) ҚР Әділет Министрлігі;
- C) ҚР Ұлттық қауіпсіздік комитеті;
- D) ҚР Ішкі істер Министрлігі;
- E) ҚР Ұлттық қауіпсіздік комитеті.

94. Әділет органдарының қызметкерлері:

- A) Шығармашылық қызметкерлері болып табылады;
- B) Еркін мамандық қызметкерлері болып табылады;
- C) Мемлекеттік қызметшілер болып табылады;
- D) Кәсіпкерлер болып табылады;
- E) Партия қызметкерлері болып табылады.

95. Әділет органы қызметкерлеріне:

- A) ҚР Прокуратура туралы заңының күші қолданылады;
- B) ҚР Мемлекеттік қызмет туралы заңның күші қолданылады;
- C) ҚР Сот жүйесі мен судьяларының мәртебесі туралы заңның күші қолданылады;
- D) ҚР Ұлттық қауіпсіздігі туралы заңның күші қолданылады;
- E) ҚР Ішкі істер органы туралы заңның күші қолданылады.

96. Қазақстан Республикасының Әділет Министрі өз құзыреті шегінде:

- A) Заң шығарады;
- B) Жарлық жариялайды;
- C) Заң шығарады, жарлық жариялайды және нұсқау береді;
- D) Бұйрық шығарады және ұсыныс жасайды;
- E) Бұйрық шығарады, жарлық жариялайды және ұсыныс жасайды.

97. Адам кінәлі деп танылады:

- A) Айыптау қорытындысы жазылғаннан кейін;
- B) Айыптау қорытындысы бекітілгеннен кейін;
- C) Істі сотқа жіберген соң;
- D) Сот үкімі оқылған соң;
- E) Соттың үкімі заңды күшіне енгеннен кейін.

98. Қазақстан Республикасының әділет органдарының қызметі реттеледі:

- A) Президенттің Заңдық күші бар жарлығымен;
- B) Әділет органдары туралы ережемен;
- C) ҚР әділет органдары туралы Заңымен;
- D) ҚР әділет органдары туралы нұсқауымен;
- E) Сот жүйесі мен судьялардың мәртебесі туралы ҚР Конституциялық Заңымен.

99. Қазақстан Республикасының әділет органдары:

- A) Заң шығару органы болып табылады;
- B) Атқарушы билік органы болып табылады;
- C) Сот билігі органы болып табылады;
- D) Сот жүйесі органы болып табылады;
- E) Мемлекеттік бақылау органы болып табылады.

100. Сот ісін жүргізудің жариялылығы – бұл:

- A) Логика қағидасы;
- B) Терминология қағидасы;
- C) Филология қағидасы;
- D) Сот билігінің қағидасы;
- E) Сатылар байланысының қағидасы.

101. Сот ісін жүргізу тілі:

- A) Сатылар байланысының қағидасы;
- B) Логика қағидасы;
- C) Терминология қағидасы;
- D) Филология қағидасы;
- E) Сот билігінің қағидасы.

102. Сот әділдігін жүзеге асырады:

- A) Әділет Біліктілік Алқасы;
- B) Әділет Органдары;
- C) Конституциялық Кеңес;
- D) Сот;
- E) Жоғары Сот Кеңесі.

103. ҚР Конституциялық Кеңесінің ғұмыр бойғы мүшесі:

- A) ҚР Жоғарғы Сотының экс-Төрағасы;
- B) ҚР экс-Бас Прокуроры;
- C) ҚР Сенатының экс-Спикері;
- D) ҚР экс-Президенті;
- E) Мәжілістің экс-спикері.

104. Судья сот билігін жүзеге асырғанда тәуелсіз және бағынады:

- A) Тек ҚР Президентіне;
- B) Тек Сенатқа;
- C) Тек Мәжіліске;
- D) Тек Конституция мен Заңдарға;
- E) Тек Жоғарғы Сотқа.

105. Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесі:

- A) Бес мүшеден тұрады;
- B) Жеті мүшеден тұрады;
- C) Тоғыз мүшеден тұрады;
- D) Жиырма мүшеден тұрады;
- E) Он мүшеден тұрады.

106. ҚР Конституциялық Кеңесінің Төрағасын:

- A) Сенат сайлайды;
- B) Мәжіліс сайлайды;
- C) ҚР Президенті тағайындайды;
- D) ҚР Жоғарғы Сотының Төрағасы тағайындайды;
- E) ҚР Парламенті сайлайды.

107. Адвокаттық контор құруға арнайы рұқсат:

- A) Қажет емес;
- B) Қажет;
- C) Әділет Министрлігінің келісімі қажет;
- D) Президенттің келісімі қажет;

Е) Премьер-Министрдің келісімі қажет.

108. Адвокаттар алқасының бақылау органы болып табылады:

- А) Бухгалтерия;
- В) Статистика басқармасы;
- С) Президиум;
- Д) Алқа мүшелерінің жалпы жиналысы;
- Е) Ревизиялық комиссия.

109. Әділет Министрін қызметке тағайындайды:

- А) ҚР Президенті;
- В) Сенаттың келісімі бойынша ҚР Президенті;
- С) ҚР премьер Министрі;
- Д) Премьер-Министрдің ұсынысы бойынша ҚР Президенті;
- Е) Сенаттың ұсынысы бойынша ҚР Президенті.

110. Ішкі істер Министрін қызметке тағайындайды:

- А) Сенаттың келісімімен Қазақстан Республикасының Президенті;
- В) Парламенттің келісімімен Қазақстан Республикасының Президенті;
- С) Премьер - Министрдің ұсынуымен Қазақстан Республикасының Президенті;
- Д) Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі;
- Е) Қазақстан Республикасы Президентінің ұсынуымен Сенат.

2.7 Сот жүйесі. Қылмыстық сот процесінің қатысушылары

111. Қазақстан Республикасының Жоғарғы Сот Төрағасын кім тағайындайды:

- А) Сенат тағайындайды;
- В) Мәслихат тағайындайды;
- С) Жоғары Сот Кеңесінің кепілдемесіне негізделі Президенттің ұсынуымен Сенат тағайындайды;
- Д) Парламент тағайындайды;
- Е) Конституциялық Кеңес тағайындайды;

112. Қазіргі уақытта төменде көрсетілген органдардың қайсысы сот билігінің жоғарғы органы болып табылады:

- А) Конституциялық Сот;
- В) Конституциялық Кеңес;
- С) Жоғарғы Сот;

- D) Жоғарғы Соттардың пленумы;
- E) Республиканың жергілікті соттары.

113. Сот билігі жүзеге асырылады:

- A) Парламенттің атынан;
- B) Президенттің атынан;
- C) Қазақстан Республикасының атынан;
- D) Жоғарғы Соттың атынан;
- E) Жоғарғы Сот кеңесінің атынан.

114. Жоғарғы сот:

- A) Тұрақты судьялардан;
- B) Соттық алқалардан және төрағадан;
- C) Соттық алқалардың төрағаларынан;
- D) Төрағадан, соттық алқалар төрағаларынан және тұрақты судьялардан;
- E) Әділет Министрі, Бас прокурор, тұрақты судьялардан тұрады.

115. Жоғарғы сот судьяларының саны бекітіледі:

- A) Жоғарғы Сот Төрағасымен;
- B) Әділет Министрімен;
- C) Жоғарғы Сот Төрағасының ұсынысы бойынша ҚР Президентімен;
- D) Әділет Министрінің ұсынуы бойынша ҚР Президентімен;
- E) Бас Прокурормен бекітіледі.

116. Жоғарғы сот органдары:

- A) Пленум;
- B) Президент;
- C) Сот Кеңесі;
- D) Арбитраждық алқа;
- E) Пленум, президиум, алқалар болып табылады;

117. Облыстық және оған теңестірілген соттардың барлық органдарын көрсетіңіздер:

- A) Сот президиумы;
- B) Пленум;
- C) Азаматтық істер бойынша сот алқасы;
- D) Қылмыстық істер бойынша сот алқасы;
- E) Қадағалау, азаматтық және қылмыстық істер бойынша алқалар, соттардың жалпы отырысы.

118. Қылмыстық, азаматтық істер бойынша соттық алқалар басқарылады:

- A) Алқалар төрағаларымен;
- B) Сот төрағасымен;
- C) Жоғарғы сот төрағасымен;
- D) Тұрақты судьялармен;
- E) Прокурорлармен.

119. Облыстық соттың жалпы отырысы:

- A) Жылына кеміне үш рет өткізілуі керек;
- B) Жылына кеміне төрт рет өткізілуі керек;
- C) Тек қажетіне қарай өткізілуі керек;
- D) Қажетіне қарай, бірақ жылына кемінде екі рет өткізілуі керек;
- E) Жылына кеміне бір рет өткізілуі керек.

120. Қазақстан Республикасының сот жүйесіне төмендегілердің қайсысы кірмейді:

- A) ҚР Жоғарғы Соты;
- B) Облыстық соттар;
- C) Арбитраждық соттар;
- D) Аудандық соттар;
- E) Әскери соттар.

121. ҚР сот жүйесі өзінің негізгі қағидалары мен сипаттары бойынша келесі жүйеге сәйкес келеді:

- A) Англосаксондық соттық жүйеге;
- B) Континенталдық соттық жүйеге;
- C) Англосаксондық және континенталдық соттық жүйеге;
- D) ҚР ерекше соттық жүйе жоқ;
- E) Романо-германдық сот жүйесіне.

122. Қазақстан Республикасындағы Жоғарғы сот судьяларының жалпы санын кім белгілейді?

- A) Жоғарғы Сот Төрағасының ұсынысымен ҚР Парламенті Сенаты;
- B) Жоғарғы сот Төрағасының ұсынысымен ҚР Президентімен;
- C) Президенттің ұсынысымен Жоғарғы Сот төрағасы;
- D) Әділет біліктілік алқасы төрағасының ұсынысымен Президент;
- E) Әділет біліктілік алқасы төрағасының ұсынысымен Парламент.

123. Жоғарғы Соттың жалпы отырысы заңды деп табылады:

- A) жартысынан көбі болғанда;
- B) 1/3 болғанда;
- C) 2/3 болғанда;
- D) Санының мәні жоқ;
- E) Барлық мүшелері болғанда.

124. Мамандандырылған соттарға жатады:

- A) Ауданаралық соттар;
- B) Облыстық соттар;
- C) Аудандық соттар;
- D) Қалалық соттар;
- E) Кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі соттар.

125. Судьялардың құқықтық жағдайы:

- A) ҚР Конституциясымен анықталады;
- B) ҚР Сот жүйесі мен судьяларының мәртебесі туралы Конституциялық заңымен анықталады;
- C) ҚР Конституциясымен және ҚР Сот жүйесі мен судьяларының мәртебесі туралы Конституциялық заңымен анықталады;
- D) ҚР Конституциясымен, ҚР Сот жүйесі мен судьяларының мәртебесі туралы Конституциялық заңымен және өзге де заңдармен анықталады;
- E) ҚР Конституциясымен, басқа да заңдармен.

2.8 Азаматтық процестің қатысушылары

126. Азаматтық іс жүргізу құқығының реттеу пәнін көрсетіңіз:

- A) Тараптар мен іске қатысушы тұлғалар арасындағы қатынастар;
- B) Іске қатысушы тұлғалар арасындағы қатынастар;
- C) Талап қоюшы мен жауапкер арасындағы қатынастар;
- D) Жауапкер және іске қатысушы тұлғалар арасындағы қатынастар;
- E) Сот пен тараптар арасындағы қатынастар.

127. Қазақстан Республикасында азаматтық істер бойынша сот төрелігін жүзеге асырады:

- A) Төтенше сот;
- B) Аралық сот;
- C) Конституциялық кеңес;
- D) Тек қана сот;

Е) Сот және аралық сот.

128. Азаматтық іс жүргізу құқығының қайнар көзін атаңыз:

- А) Нормативтік актілер, халықаралық шарттар;
- В) Сот отырысындағы төрағалық етушінің тапсырмасы, шариат нормалары;
- С) ҚР-ның Конституциясы, соттық ережелер;
- Д) Ағылшын-саксон сотының айрықша шешімдері;
- Е) Сот отырысының хаттамасы, әдет-ғұрыптар.

129. Азаматтық сот ісін жүргізуде қандай құқықтық нормалардың басым күші бар?

- А) Нормативтік актілер;
- В) ҚР-ның Конституциясы;
- С) Ратификацияланбаған халықаралық шарттар;
- Д) Ағылшын-саксон сотының айрықша шешімдері;
- Е) Сот отырысының хаттамасы.

130. Азаматтық іс жүргізудің сатылары қандай?

- А) Істі қозғау;
- В) Сол жерде қарау өндірісі;
- С) Конституциялық өндіріс;
- Д) Атқарушылық іс жүргізу.
- Е) Қылмыстарды тергеу.

131. Жауаптардың қайсысы азаматтық іс жүргізу сатысын белгілемейді?

- А) Іс қозғау сатысы;
- В) Сотта істі қарау сатысы;
- С) Қамау сатысы;
- Д) Төрелік жүргізу сатысы;
- Е) Апелляциялық өндіріс.

132. Азаматтық іс жүргізу қатынастары қай кезде басталады?

- А) Талап қоюшымен мемлекеттік баж төленгенде;
- В) Сотқа талап арыз берілген кезде;
- С) Сотта істің қозғалуы;
- Д) Істің аяқталуына заңды мүдденің болуы;
- Е) Іс жүргізу құқықтары мен міндеттер, заңды деректер.

133. Азаматтық іске қатысушы тұлғалардың құрамына кіретін процеске қатысушылар:

- A) Талап қоюшы;
- B) Аудармашы;
- C) Сот приставы;
- D) Хатшы;
- E) Куә.

134. Азаматтық іс жүргізудегі тараптар түсініктері:

- A) Азаматтық іс жүргізудің негізгі субъектілері, оларсыз талап қоюмен іс жүргізу мүмкін емес;
- B) Тұлғаның өкілдері;
- C) Сот ісін жүргізуге қатысатын куәлар мен сарапшылар;
- D) Дербес талаптарын мәлімдейтін үшінші тұлғалар;
- E) Дербес талаптарын мәлімдемейтін үшінші тұлғалар.

135. Азаматтық іс жүргізудегі құқықтық қатынастарының түрі:

- A) Толық;
- B) Ерекше;
- C) Қызметтік-көмек көрсетушілік;
- D) Шарттық;
- E) Қысқартылған.

136. Сот жарыссөздеріне қатысушылар:

- A) Сот отырысының хатшысы;
- B) Сот приставы;
- C) Талап қоюшы мен жауапкер;
- D) Мамандар;
- E) Сарапшылар.

137. Азаматтық іс жүргізу құқық қатынастарының мазмұнын құрайды:

- A) Тараптардың іс жүргізу құқықтары мен міндеттері;
- B) Соттың және басқа іс жүргізуге қатысушыларының іс жүргізу құқықтары мен міндеттері;
- C) Іске қатысушылар қызметі;
- D) Материалдық-құқықтық дау;
- E) Іске қатысушы тұлғалардың әрекеттері.

138. Азаматтық іс жүргізу құқық қатынастарының міндетті субъектісін атаңыз:

- A) Талап қоюшы;
- B) Жауапкер;
- C) Куә;
- D) Сот;
- E) Прокурор.

139. Сот төрелігін жүзеге асыруға жәрдемдесуші тұлғаларға жатпайтын субъектіні атаңыз:

- A) Куәгер;
- B) Сарапшы;
- C) Үшінші тұлға;
- D) Куә;
- E) Аудармашы.

140. Осы көрсетілген субъектілердің қайсысы іске қатысушы тұлғаларға жатпайды?

- A) Судья;
- B) Үшінші тұлға;
- C) Тараптар;
- D) Ерекше өндіріс бойынша арыз берушілер;
- E) Прокурор.

141. Іске қатысушы тұлғаларды сипаттайтын белгілерді атаңыз:

- A) Тек жеке мүдделерін қорғау үшін процеске қатысу;
- B) Жалпы мүдделерді қорғау үшін процеске қатысу;
- C) Іс бойынша сот шығындарын өтейді;
- D) Басқа тұлғаның құқықтарын қорғау үшін процеске қатысу;
- E) Істің аяқталуына заңды мүдденің болуы.

142. Іске қатысушы тұлғалардың іс- жүргізушілік міндеті:

- A) Істе бар құжаттардан үзінді жасау;
- B) Соттың ұйғарымына шағымдану;
- C) Заңда көзделген жағдайларда мемлекеттік баж төлеу;
- D) Сот жарыссөздеріне қатысу;
- E) Соттың шешіміне шағымдану.

143. Тиісті емес жауапкерді ауыстырудың тәртібі:

- A) Тек қана істі қайта қарағанда мүмкін болады;

- В) Жауапкер тиісті емес екені істі дайындау үстінде немесе бірінші сатыдағы сотта анықталады;
- С) Сот тек қана өз бастамасымен ауыстыра алады;
- Д) Жауапкердің келісімінсіз ауыстырылмайды;
- Е) Тиісті емес талап қоюшыны ауыстырудың тәртібіне ұқсас.

144. Процессуалдық тең қатысу:

- А) Егер талапкер жауапкерді басқа тұлғамен ауыстыруға келіспесе, онда бұл тұлғаны сот екінші жауапкер ретінде іске тарта алады;
- В) Талапкердің және оның өкілінің іске қатысуы;
- С) Бұл даудың пәніне дербес талап мәлімдейтін үшінші жақтың іске қатысуы.
- Д) Жауапкердің және оның өкілінің іске қатысуы;
- Е) Азаматтық іске бірнеше жауапкердің қатысуы.

145. Азаматтық процеске қатысушыларды іске қатынастығына қарай қандай топқа бөліп қарастырады?

- А) Бірнеше талапкерлер немесе жауапкерлер;
- В) Жауапкер;
- С) Сот төрелігін жүзеге асыруына жәрдемдесушілер;
- Д) Жауапкер және оның өкілі;
- Е) Дербес талап мәлімдемейтін үшінші жақ.

2.9 Қылмыстық-процестік құқығы ұғымы және негіздері

146. Заңдылық қағидасының мәні:

- А) Соттың қылмыстық іс бойынша үкімін тек тиісті соттар ғана тексереді;
- В) Әрбір ұсталған адамға ұстаудың негізі дереу хабарланады;
- С) Адамның жеке өмірі туралы мәліметтерді таратуға жол берілмейді;
- Д) Төтенше немесе арнаулы соттар құруға жол берілмейді;
- Е) Нормативтік құқықтық актілердің талаптарын дәл сақтау міндеттілігі.

147. Қорғау функциясын атқаратын субъектілер:

- А) Прокурор;
- В) Қорғаушы;
- С) Айыпталушы;
- Д) Жәбірленуші;
- Е) Сот.

148. Қазақстан Республикасында қылмыстық істер бойынша сот төрелігін жүзеге асырады:

- A) Азаматтық істер жөніндегі қалалық соттар;
- B) Үш судья болатын сот;
- C) Алқабилер соты;
- D) Іс бойынша төрағалық етуші;
- E) Қылмыстық істер жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соттар.

149. Қылмыстық процестің міндеттері:

- A) Келтірілген залалдың өтелуін қамтамасыз ету;
- B) Материалдарды талдап қарастыру;
- C) Күрделі зерттеулер жүргізу;
- D) Қылмыс жасаған адамдарды әшкерелеу;
- E) Тергеу тобының жұмысын ұйымдастыру.

150. Басты сот талқылауы:

- A) Бірінші сатыдағы соттың қылмыстық істі мәні бойынша қарауы;
- B) Алғашқы қадамды әшкерлеу;
- C) Сот билік органы;
- D) Қылмыстық ізге түсу органдары;
- E) Қылмыстық іс бойынша сотқа дейінгі істі жүргізу.

2.10 Отбасы құқығы. Еңбек құқығы негіздері

151. Отбасы құқығы бұл :

- A) Ерлі-зайыптылар арасындағы мүліктік және мүліктік емес қатынастардың жиынтығы;
- B) Отбасы қатынастарын реттеу;
- C) Ерлі-зайыптылар, ата-аналар мен балалар арасындағы мүліктік және мүліктік емес қатынастардың жиынтығы;
- D) Азаматтық құқық саласы;
- E) Өз алдында дербес сала.

152. Отбасы құқығы келесі қоғамдық қатынастарды реттейді.

- A) Қылмыстық жазалар түрлері;
- B) Мемлекеттік құрылымын;
- C) Некеге тұру тәртібін;
- D) Азаматтығының тәсілдерін;
- E) Қызметкерлердің міндеттерін.

153. Отбасы құқығының міндеттері.

- A) Жұмыс берушілердің міндеттері;
- B) Қылмыстық жаза;
- C) Еңбек қорғау;
- D) Неке және неке жасы;
- E) Конституциялық құрамы.

154. Отбасы құқығының қайнар көзі.

- A) Конституция және Отбасы кодексі;
- B) Азаматтық кодекс;
- C) Қылмыстық кодекс;
- D) Еңбек кодексі;
- E) Қылмыстық іс жүргізу кодексі.

155. Отбасы құқығының жүйесі.

- A) Жалпы және арнайы бөлім;
- B) Қылмыс заңдары;
- C) Еңбек заңдарының жиынтығы;
- D) Экологиялық заңдар;
- E) Конституциялық заңдар.

156. Отбасындағы жұбайлардың, ата-аналар мен балалардың мүліктік және мүліктік емес негіздерінде туатын қатынастар құқық нормалар реттелініп, келесі құқық қатынастарға жатады.

- A) Азаматтық;
- B) Отбасы;
- C) Еңбек;
- D) Қылмыстық;
- E) Экологиялық.

157. Некеге тұру тәртібі бойынша туатын қоғамдық қатынастар келесі қатынастарға жатады:

- A) Мемлекеттік;
- B) Әкімшілік;
- C) Отбасы;
- D) Халықаралық;
- E) Азаматтық.

153. Отбасы құқығының міндеттері.

- A) Жұмыс берушілердің міндеттері;
- B) Қылмыстық жаза;
- C) Еңбек қорғау;
- D) Неке және неке жасы;
- E) Конституциялық құрамы.

154. Отбасы құқығының қайнар көзі.

- A) Конституция және Отбасы кодексі;
- B) Азаматтық кодекс;
- C) Қылмыстық кодекс;
- D) Еңбек кодексі;
- E) Қылмыстық іс жүргізу кодексі.

155. Отбасы құқығының жүйесі.

- A) Жалпы және арнайы бөлім;
- B) Қылмыс заңдары;
- C) Еңбек заңдарының жиынтығы;
- D) Экологиялық заңдар;
- E) Конституциялық заңдар.

156. Отбасындағы жұбайлардың, ата-аналар мен балалардың мүліктік және мүліктік емес негіздерінде туатын қатынастар құқық нормалар реттелініп, келесі құқық қатынастарға жатады.

- A) Азаматтық;
- B) Отбасы;
- C) Еңбек;
- D) Қылмыстық;
- E) Экологиялық.

157. Некеге тұру тәртібі бойынша туатын қоғамдық қатынастар келесі қатынастарға жатады:

- A) Мемлекеттік;
- B) Әкімшілік;
- C) Отбасы;
- D) Халықаралық;
- E) Азаматтық.

158. Отбасы құқықтық қатынастардың объектілері:

- A) Мемлекеттік территориясы;
- B) Әкімшілік;
- C) Саяси билік;
- D) Жұбайлардың меншіктері;
- E) Ата-аналардың міндеттері.

159. Отбасы құқықтық қатынастардың субъектілері:

- A) Заң тұлғалары;
- B) Ата-аналармен балалар;
- C) Жұмыс берушілер;
- D) Лауазымды адамдар;
- E) Коммерциялық емес заң тұлғалары.

160. Некені сипаттайтын негізгі белгі:

- A) Еркек пен әйелдің ерікті одағы;
- B) Еркек пен әйелдің ұзақ қатынасы;
- C) Балалары бөлу ниеті;
- D) Отбасын асырауға байланысты қаражатының болуы;
- E) Балалары болу мүмкіндігі.

161. Отбасы құқықтық қатынастардың мазмұны:

- A) Лауазымды адамдардың міндеттері;
- B) Жұмыс берушілердің бостандықтары;
- C) Қызметкерлердің міндеттері;
- D) Жұбайлардың, туысқандардың міндеттері мен құқықтары;
- E) Заң тұлғалардың құқықтары.

162. Жұбайлардың меншіктерін пайдалану құқығы мен кәмелетке толмаған балаларына қаржы көмек көрсету міндеттері келесі құқықтық қатынастарға жатады

- A) Отбасы;
- B) Қылмыстық;
- C) Мемлекеттік;
- D) Экологиялық;
- E) Мүліктік.

163. Балаға тәрбие мен білім беру құқығы келесі құқықтық қатынастарға жатады:

- A) Мүліктік;
- B) Отбасы;
- C) Қылмыстық;
- D) Мүліктік емес;
- E) Әкімшілік.

164. Ата-аналардың мүліктік емес қатынастарға келесі құқықтары жатады:

- A) Балаларға қаржы көмек көрсету;
- B) Заттарға ие болу;
- C) Мүлікті иелену;
- D) Мүлікті пайдалану;
- E) Баланың ұлттық азаматтығын білдіру.

165. Некеге тұруға мынандай шарттарды қолдану керек:

- A) Діни көзқарас;
- B) Неке жасы;
- C) Әлеуметтік жағдайы;
- D) Саяси көзқарас;
- E) Мүліктік жағдайы.

166. Қазақстан Республикасының отбасылық заңнамасына сәйкес неке жасы:

- A) 20 жас;
- B) 16 жас;
- C) 19 жас;
- D) 17 жас;
- E) 18 жас.

167. Қазақстан Республикасы Заңы бойынша әйелдер үшін белгіленген неке жасы:

- A) 19 жас;
- B) 18 жас;
- C) 17 жас;
- D) 20 жас;
- E) 19 жас.

168. Неке бұзылған кезде ерлі-зайыптылардың даулары қаралады:

- A) АХАТ-та;
- B) Әкімшілік тәртіппен;
- C) Сотта;

- D) Тек отбасында;
- E) Ата-аналарымен.

169. Отбасы заңдарында түрлі некелерге мысалы: әрекетсіздік адамдар мен кәмелетке толмаған балалардың одағына тиым салынатын себебі.

- A) Отбасы қатынастарын қорғау;
- B) Қоршаған ортаны қорғау;
- C) Экологиялық салауаттылығы;
- D) Жұмыстың қауіпсіздігі;
- E) Денсаулық сақтау.

170. Отбасы құқығының негізгі мақсаты:

- A) Экологиялық қауіпсіздігін сақтау;
- B) Еңбекті қорғау;
- C) Ата-аналармен балалардың міндеттерін және құқықтарын реттеу;
- D) Лауазымды адамдардың құқықтарын қорғау;
- E) Денсаулықты сақтау.

171. Еңбек құқық субъекті болып табылады:

- A) Әкімшілік;
- B) Еңбек ұжымы;
- C) Жұмыскер;
- D) Кәсіподақтар;
- E) Жұмыс беруші.

172. Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасына сәйкес жалақының анықтамасы:

- A) Барлық төлем ақы түрлері, сонымен қатар сыйлықтар, қосымша төлеу, үстем және әлеуметтік жеңілдік;
- B) Еңбек шартымен жұмыс ережесімен байланысты ақшалай төлеу;
- C) Жеке еңбек шартымен кепілдендірілген ақшалай төлеу көлемі;
- D) Еңбегі үшін оның күрделілігіне, көлеміне және сапасына сәйкес сыйақы;
- E) Жеке еңбек шартына сәйкес жұмыскерге төленетін ақша көлемі.

173. Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасына сәйкес жұмыскердің қызметін растайтын құжат болып:

- A) Қабылдау және шығару туралы бұйрықтан еңбек кітапшасы, жеке еңбек шарты;

- Б) Жұмыс туралы ақпаратты сипаттайтын еңбек кітапшасы және басқа да құжаттар;
С) Жеке еңбек шарты;
Д) Еңбек кітапшасы немесе жеке еңбек шарты;
Е) Жеке еңбек шарты қабылдау және шығару туралы бұйрықтардың көшірмелері;

174. Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасына сәйкес жұмысқа қабылдаудың ең төменгі жасы:

- А) 18 жас;
Б) 16 жас;
С) 15 жас;
Д) 14 жас;
Е) 12 жас.

175. Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасына сәйкес 14 жасқа толған оқушы жеке еңбек шарт жағдайының қорытындысы:

- А) Кәмелетке томаған оқу орнын тастап кету;
Б) Қамқаршы мен қорғаушы немесе ата-анасының келісімі бойынша;
С) Егер бұл жұмыс кәмелетке томағанның денсаулығына зиян келтірмесе;
Д) Егер бұл жұмыс оқу процесінде кедергі болмаса;
Е) Егер бұл жұмыс оқу уақытының тыс және де денсаулығына зиян келтірмесе және оқу процесіне кедергі болмаса.

176. Қандай жағдайда қазақстандық еңбек заңнамасына сәйкес еңбекті ықтиярсыз істеу тиіс:

- А) Әскери ережелер енгізген немесе соттың үкімі күшіне енсе;
Б) Төтенше жағдайда немесе әскер енгізген, соттың үкімі күшіне енсе;
С) Төтенше жағдайда немесе әскер енгізген және де өндірістік қажеттілік;
Д) Төтенше жағдайда немесе әскер енгізген, соттың үкімі күшіне енсе және де өндірістік қажеттілік;
Е) Соттың үкімі күшіне енсе.

177. Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасына сәйкес анықтама беру және жұмыс берушінің құжатын мерзімінен аспау міндетті түрде.

- А) 1 ай;
Б) 15 күн;
С) 10 күн;
Д) 5 күн;
Е) Жұмыскердің сұрауынан бастап 3 күн.

178. Үй жұмыскері болып табылатын тұлға:

- А) Өзінің материалдарымен немесе өзінің құрал-жабдықтарын қолданумен үйге жеке еңбегімен немесе жұмыс берушінің мүмкіндіктерімен жұмысты орындау туралы жұмыс берушімен жеке еңбек шартын бектуші;
- Б) Олардың тұрақты өмір сүруімен тыс орында жұмысын істеуші;
- С) Жұмыс беруші үй шаруашылығында жұмыс істеуге жеке еңбек шартын жасасқан қызметкердер деп танылады;
- Д) Жұмыс берушінің құралдары есебімен үйде жұмысты істеу туралы және еңбек шартын бекіту;
- Е) Өзінің материалдарымен немесе өзінің құрал-жабдықтарын қолданумен тұрақты өмір сүрумен тыс орында жеке еңбегімен жұмыс орындаушы.

179. Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасына сәйкес белгіленген жұмыс уақытының қалыпты ұзақтығы аптасына:

- А) 36 сағат;
- Б) 40 сағат;
- С) 41 сағат;
- Д) 42 сағат;
- Е) 44 сағат.

180. Түңгі жұмысты анықтаңыз:

- А) 18 сағаттан таңғы 6 дейін;
- Б) 20 сағаттан таңғы 8 дейін;
- С) 22 сағаттан таңғы 8 дейін;
- Д) 24 сағаттан таңғы 6 дейін;
- Е) 22 сағаттан таңғы 6 дейін.

3 Тестілік тапсырмаларға арналған кілттер

1) A; 2) D; 3) E; 4) E; 5) A; 6) D; 7) C; 8) A; 9) C; 10) E; 11) C; 12) A; 13) E; 14) D; 15) E; 16) B; 17) D; 18) D; 19) A; 20) E; 21) C; 22) C; 23) B; 24) D; 25) C; 26) A; 27) A; 28) C; 29) A; 30) A; 31) C; 32) E; 33) A; 34) A; 35) E; 36) B; 37) A; 38) C; 39) E; 40) A; 41) C; 42) A; 43) C; 44) E; 45) E; 46) B; 47) A; 48) D; 49) C; 50) A; 51) C; 52) D; 53) D; 54) D; 55) A; 56) A; 57) D; 58) C; 59) A; 60) C; 61) A; 62) C; 63) E; 64) E; 65) E; 66) D; 67) A; 68) C; 69) D; 70) C; 71) A; 72) A; 73) D; 74) D; 75) A; 76) E; 77) E; 78) D; 79) A; 80) C; 81) D; 82) C; 83) B; 84) C; 85) E; 86) C; 87) D; 88) C; 89) C; 90) B; 91) E; 92) C; 93) A; 94) C; 95) B; 96) E; 97) E; 98) C; 99) B; 100) D; 101) E; 102) D; 103) D; 104) D; 105) B; 106) C; 107) C; 108) D; 109) D; 110) C; 111) C; 112) C; 113) C; 114) D; 115) C; 116) E; 117) E; 118) A; 119) D; 120) C; 121) E; 122) B; 123) C; 124) E; 125) D; 126) A; 27) D; 128) A; 129) B; 130) A; 131) D; 132) B 133) A; 134) A; 135) C; 136) C; 137) B; 138) A; 139) C; 140) A; 141) A; 142) C; 143) B; 144) E; 145) C; 146) E; 147) B; 148) E; 149) D; 150) A; 151) C; 152) C; 153) D; 154) A; 155) A; 156) B; 157) C; 158) E; 159) B; 160) A; 161) D; 162) A; 163) B; 164) E; 165) B; 166) E; 167) B; 168) C; 169) A; 170) C; 171. B; 172) D; 173) A; 174) D; 175) E; 176) B; 177) D; 178) A; 179) B; 180) E.

Қорытынды

Учебно-методическое пособие разработано в соответствии с внутривузовской Методической инструкцией «Оформление, экспертиза и издание учебно-методической литературы и электронных учебных изданий» (МИ 083-2017). Оно предназначено, в первую очередь, для студентов обучающихся по специальности «5В030100 – Юриспруденция» всех форм обучения, в чьи учебные планы включен названный курс, и может быть использовано как в качестве материала для семинарских занятий, так и для самостоятельного изучения основ профессионального казахского языка.

Предлагаемое учебно-методическое пособие по окончании курса «Профессиональный казахский язык» позволит студентам овладеть технологией построения текста учебно-научного, научного, научно-публицистического характера; основными логическими методами расположения информации в устном и письменном текстах; производить анализ и компрессию текста по специальности с целью создания вторичного текста различных жанров как умение выступать перед аудиторией с сообщением на государственном языке; аргументировать свою позицию, участвовать в дискуссии.

Наряду с практической целью реализует образовательные и воспитательные цели, способствуя расширению кругозора студентов, повышению их общей культуры и образования, культуры мышления, а также повседневного и профессионального общения.

Настоящее пособие призвано способствовать более глубокому осмыслению теоретического материала по профессиональному казахскому языку, его систематизации и закреплению. Кроме того, сборник содержит материалы, учитывающие региональные условия функционирования казахского языка, а именно русско-казахское двуязычие.

Кроме этого, учебно-методическое пособие призвано:

- способствовать углублению и закреплению знаний, полученных студентами на практических занятиях и в ходе самоподготовки;
- развивать у студентов способность к творческому, самостоятельному анализу учебной и нормативной литературы;
- вырабатывать умение систематизировать и обобщать усвоенный материал, критически оценивать его;
- формировать и укреплять навыки практического применения своих знаний, аргументированного, логического и грамотного изложения своих мыслей;
- прививать студентам навыки комплексного системного подхода к изучению и применению норм права;
- служить материалом для самопроверки при изучении и закреплении отдельных тем и отраслей права на государственном языке.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 Сейітбекова А.А. Кәсіби қазақ тілі: Оқу құралы. – Алматы: ТОО «Издательство LEM», 2015. – 168 б.
- 2 Ақжанова А., Өтегенова К. Кәсіби қазақ тілі: Оқу құралы. - Астана: Фолиант, 2010. - 128 б.
- 3 Мухамадиева Н.К. Кәсіби казак тілі. Профессиональный казахский язык: учеб. пособие. II кн. Алматы: Sansam, 2009. - 108 б.
- 4 Т.А. Ағдарбеков, З.Т.Ағдарбекова, М.С. Данишбаева Мемлекет және құқық теориясы: оқу құралы. Түркістан: «Тұран» баспаханасы, 2012 ж. 208 бет.
- 5 Сапарғалиев Ғ. Қазақстан Республикасының конституциялық құқығы Алматы: Жеті жарғы, 1998. - 318 б.
- 6 Қазақстан Республикасының Азаматтық құқығы (жалпы бөлім) : «Юриспруденция» мамандығының студенттеріне арналған оқу құралы. 1 бөлім / құраст. Карибаева Ж. К. – Павлодар : Кереку, 2012. – 67 б.
- 7 Ағыбаев А.Н. Қылмыстық құқық. Жалпы бөлім. Оқулық. Алматы: Жеті Жарғы, 2001 ж.
- 8 Айтжан, Б.Е. Отбасы құқығы: оқу құралы: (элементарлы курс) / Бақыт Ерсұлтанұлы Айтжан. – Алматы:, 2008. – 80 б.
- 9 Ахметов А., Ахметова Г. А 94 Еңбек құқығы.Оқулық. – Алматы: «Нұр-пресс», 2005. – 405 б.
- 10 Жакеев К.О., Әбдірахманова Қ.Ж., Қанафина Ф.Қ. Қазақ тілі: Оқу құралы. Жоғары оқу орындары экономикалық факультеттерінің орыс бөлімдерінің студенттеріне арналған. - Алматы: Экономика, 2010. - 376 б.
- 11 Бектурова А.Ш., Бектуров Ш.К. Казахский язык для всех. Алматы: Атамұра, 2004. - 720 с.
- 12 Сагитова З.М. Профессиональный казахский язык для экономистов, бухгалтеров, аудиторов. Учебное пособие. - Кокшетау: «Келешек-2030», 2008. - 102 с.
- 13 Абитова Г.Т. Қазақ тілі: экономика мамандықтарына арналған қазақ тілі пәні бойынша оқу құралы. - Алматы: АФ СПБГУП, 2009. - 76 с.
- 14 Сәрсекке Г.Ә. Тіл мәдениеті. Оқу құралы. Павлодар: ПМПИ баспасы, 2011. - 114 б.
- 15 Тоқсанбай С. Орысша-қазақша, ағылшынша экономикалық сөздік. - Алматы: Таймас, 2009. - 240 б.
- 16 Насырова М. Р. Русско-казахский толковый словарь-справочник. - Алматы: Жеті жарғы, 2011. - 680 б.
- 17 Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жылғы 30 тамыз (2017.10.03. берілген өзгерістер мен толықтыруларымен) – Режим доступа: <http://online.zakon.kz/>
- 18 Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексі (Жалпы бөлім) (2018.01.01. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) – Режим доступа: <http://online.zakon.kz/>

19 Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қылмыстық кодексі (2018.09.01. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) – Режим доступа: <http://online.zakon.kz/>

20 «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518-IV Кодексі (2017.11.07. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) – Режим доступа: <http://online.zakon.kz/>

21 Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V Еңбек Кодексі (2017.30.11. берілген өзгерістер мен толықтырулармен) – Режим доступа: <http://online.zakon.kz/>